



vi människor

Tema: Kvinnor och religion

Nr 2 1991 30 kronor (Befriad från moms)

INNEHÅLL

- 4 Ledare
Erni Friholt
- 5 Schartau och kvinnorna
Maria Jacobson
- 10 För Maja är Gud kärleken
Anna Johansson
- 12 Taheera läser Koranen med barnen varje dag
Ylva Brune
- 16 I begynnelsen var gudinnan
Birgitta Onsell
- 20 Katolska minnen
Erni Friholt
- 22 De chantar för världsfred
Maria Edström
- 26 I Guds tjänst
Ann-Kristin Mossberg
- 28 Skapande ögonblick i Canberra
Anna Karin Hammar
- 32 Början på något nytt?
Eva Nikell
- 33 Sveriges ekonomi idag
Anna Karin Jansson
- 34 Monopolspel om tillvaron
Justina Öster
- 38 Ska Bildt stänga alla våra daghem?
Sven Lindqvist
- 40 Notiser, Insändare
- 41 Aktuellt om styckmordsrättegångarna
- 42 Recensioner

Johannes andra brev

Johannes hälsar "den utvalda frun", manar till sanning och inbördes kärlek, varnar för villolärare, avslutar brevet med hälsningar.

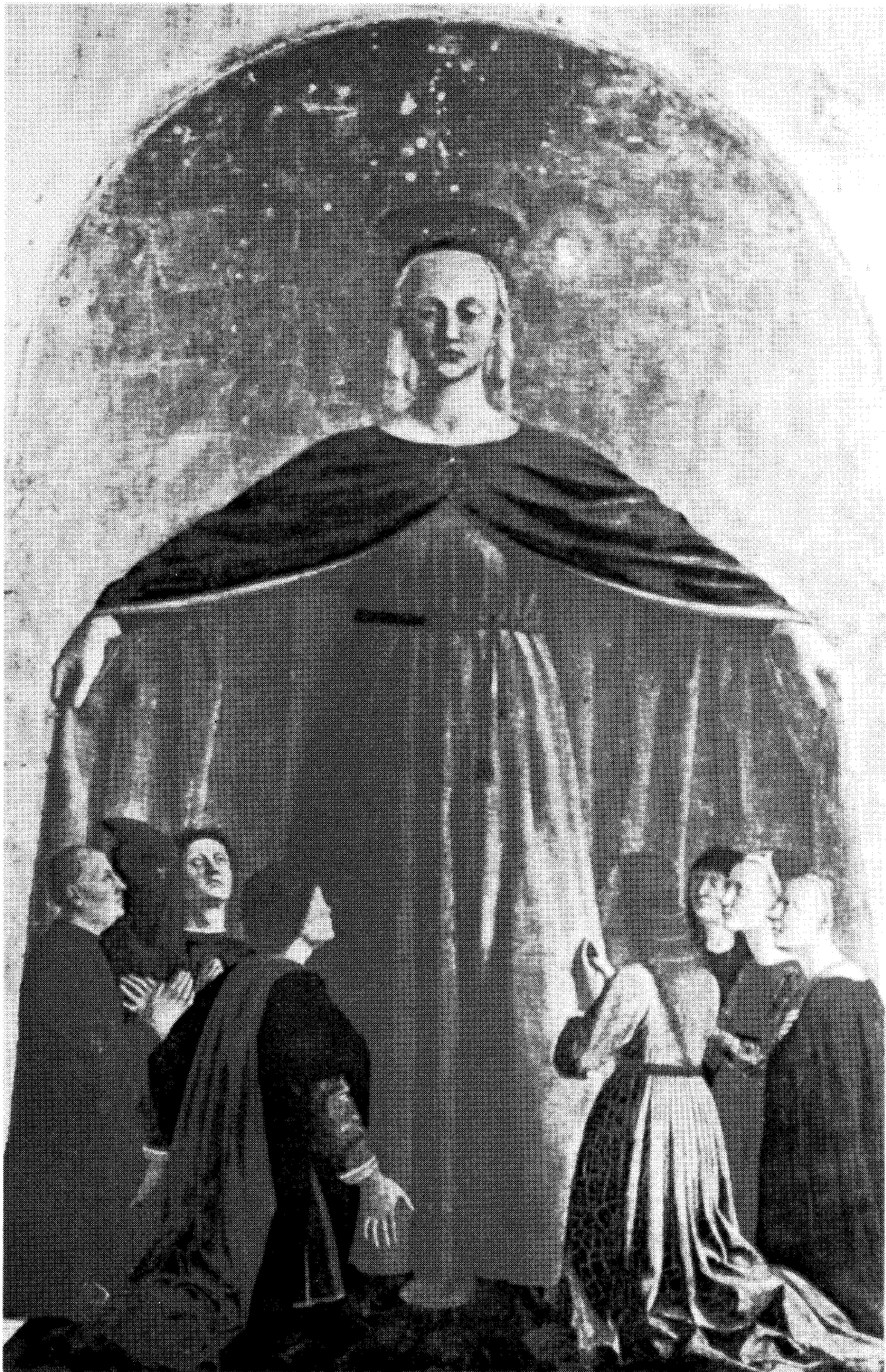
Den äldste hälsar den utvalda frun och hennes barn, vilka jag i sanning älskar, och icke jag allenast, utan ock alla andra som hava lärt känna sanningen.
3 Joh. v.1

Det har gjort mig stor glädje, att jag har funnit flera av dina barn, vandra i sanning, efter det bud, som vi hava fått ifrån Fadern
1 Kor. 13.6. 3 Joh. v.4

Och nu har jag en bön till dig, kära fru. Icke som om jag skreve för att giva dig ett nytt bud; det gäller allenast det bud, som vi hava haft från begynnelsen: att vi skola älska varandra.
1 Joh. 2:7. 3:11 4:21

Jag hade väl mycket annat att skriva till eder, men jag vill icke göra det med papper och bläck. Jag hoppas att i stället få komma till eder och muntligen tala med eder, för att vår glädje skall bli fullkomlig.
3 Joh. v. 13 f. 1 Joh. 1:4

Den utvalda systers barn hälsar dig.



Målning av Piero della Francesca



Ledare av Erni Friholt

Tillfrågad om utgången av kriget i Irak sa general Schwarzkopf att det var ju uppenbart att Gud var på deras sida: "Vi vann ju..."

Det var och är överhuvudtaget ett flitigt hänvisande till den stackars guden i den amerikanska politiska retoriken. I Saddam Husseins uttalanden förekom däremot oftare hänvisningen till Satan. USA — den store Satan, som det gällde att bekämpa.

Skilnaden mellan islam och kristendom är inte så stor därvidlag som många kanske tror.

Fredsforskaren Mats Friberg i Göteborg förklarar att både islam, kristendom och judendom behärskas av den dualistiska världsbilden, kampen mellan gott och ont.

Överfört på den enskilda människan skulle det se ut på följande sätt enligt Mats Fribergs hypotes: Varje människa har i sitt psyke något som hon är stolt över och medveten om. Och så har vi andra egenskaper som vi inte vill kännas vid och inte vill prata om. Den "onda" sidan projiceras på motparten, på "fienden", det goda står vi själva för. Och fienden gör likadant... Det vill säga om denne är kristen, muslim eller jude.

Längre österut på kartan, till exempel i Indien eller Kina finns en annan världsbild, där härskar andra gudar. Dessa är både onda och goda och för övrigt myck-

et mänskliga och uppträder i en mängd olika gestalter. Som förklaring till varför kristendomen aldrig fick något starkt fotfäste i Indien (endast 4 procent är kristna), trots 200-årig västerländsk kolonialism, anges bland annat att indierna införlivade den kristna guden samt Jesus och Maria i sin stora samling av gudar och "oskadliggjorde" dem i och med det.

I USA lever Gud dock i högönsklig välmåga. Han finns till och med på dollarsedeln. Det är en kristen gud som hyllar marknaden och kapitalismen och en speciell form av demokrati. Det är en mycket manlig och hämnande gud.

Varje stat som grundades i USA byggde på någon religiös sekt. Vad hade de första fattiga invandrarna med sig från Europa? Armod, armar att arbeta med och en bok. Religionen blev det sammanhållande, formade de enkla, obildade människornas världsbild. De kände sig som det utvalda folket i det nya Israel. Urbefolkningen, indianerna utsågs till nybyggarnas första Satan. Det ledde till en avhumanisering av människorna, urbefolkningen berövades människovärdet.

Väldet blev tidigt mycket utbrett i det amerikanska samhället. Idag sker 30 000 mord per år! Det amerikanska folket godtar lättare än alla andra folk att man tillgriper våld och krig som konfliktlösning. Domstolarna, som har stor makt i USA, dömer efter den enkla mallen skyldig — oskyldig, vinnare — förlorare, gott — ont, det vill säga Gud — Satan. Inga kompromisser, ingen förhandling med Satan.

Det leder till en stor självrättfärdighet och arrogans. Man ser sig som Guds ställföreträdare på jorden med bestraffningsrätt, vilket kallas globalt ansvar.

Om detta uttalar sig i detta temanummer en angolansk kvinna mycket klokt i Anna Karin Hammars rapport från Kyrkornas Världsråds generalförsamling. I mötet mellan kvinnorna där, framkom de mest fruktbara idéerna och kraven. "En ny världsordning måste bygga på de trådar som kvinnor väver in i dagens samspel mellan människor". Så uttryckte sig Jean

Zaru från Palestina. Livet i alla dess former ska sättas i centrum i stället för människan, sa en annan. Vilken omtumlande tanke för alla "rättrogna" som har lärt sig att människan/mannen är Guds avbild, och att människan skall bisitta jorden...

Den koreanska teologen Chun Hyun Kyung krävde vid samma möte att dualismen, vi — dom tänkandet måste avskaffas. Detta känns som ett direkt svar och en utmaning till den idag utövade kristendomen i USA. Kanske omfattar också Chun som korean den österländska ying-yang filosofin som ser dubbelheten i varje människa.

Att även det till synes sekulariserade Sverige bär på sitt religiösa/kulturella arv visar Maria Jacobsons artikel om "Schartau och kvinnorna". I artikeln påpekar Katarina Lewis att det forskas alldeles för lite kring hur religionen påverkat människans livsvillkor.

Författaren Birgitta Onsell går långt tillbaka i tiden och gräver fram Modern som alltings ursprung. För sin forskning och sina därpå baserade ställningstaganden har hon fått utstå mycket kritik, ja till och med fiendskap. Det är tydligt att sanningen bara får vara en. Den som ifrågasätter beger sig ut i kylan. I rapporten från Kyrkornas Världsrådsmöte tycker jag mig dock återfinna Birgittas tankar överallt.

Vi är alla präglade av vår religionshistoria, och våra religiösa/kulturella minnen är ofta starka drivkrafter i det vi gör, medvetet eller omedvetet. Mina egna "Katolska minnen", har väckt en stor nyfikenhet till liv hos mig.

Hur hanterar andra kvinnor (och män) sina religiösa hågkomster? Vi formas av vår historia. Men vad gör vi med den? Hur behandlar vi den i våra liv, använder oss av den, för den vidare? Eller förkastar vi den?

Kära läsare: Hör av er, berätta för oss! Kanske kan era bidrag sammanställas till en skrift och därmed hjälpa forskningen en bit på väg. Den forskning som Katarina Lewis efterlyser.

vi människor ges ut av

Svenska Kvinnors Vänsterförbund.

Postadress: Stigbergsliden 5

414 63 Göteborg

Tel: 031-42 28 94

Ansvarig utgivare: Aase Bang

Redaktion:

Marie-Louise Carlberg

Barbro Andersson

Redaktionskommitté:

Barbro Andersson, Aase Bang,

Marie-Louise Carlberg, Erni Friholt,

Zaida Hagman, Anna Karin Jansson

Agnetta Wirén

Redaktionen ansvarar endast för beställt material och står fri från artikelförfattarnas åsikter.

Prenumeration: 120 kronor

Stödprenumeration: 200 kronor

Gåvoprenumeration: 100 kronor

Postgiro: 90 24 - 1

vi människor utkommer med fyra nummer per år.

Lösnummer: 30 kronor

Tryck: Christensons Grafiska
Box 253, 443,25 Lerum

Nästa nummer kommer i början av september. Det kommer bland annat att handla om kampen för kvinnlig rösträtt. Vi tar gärna emot tips och bidrag. Vi vill också gärna publicera debattartiklar om allt som rör och upprör oss kvinnor.

Redaktionen passar här på tillfället att tacka för de gåvo- och stödprenumerationer vi fått.

Kvinnor och religion



Schartau och kvinnorna ➤

Schartau och kvinnorna

Schartau har fått ta mycket skit.

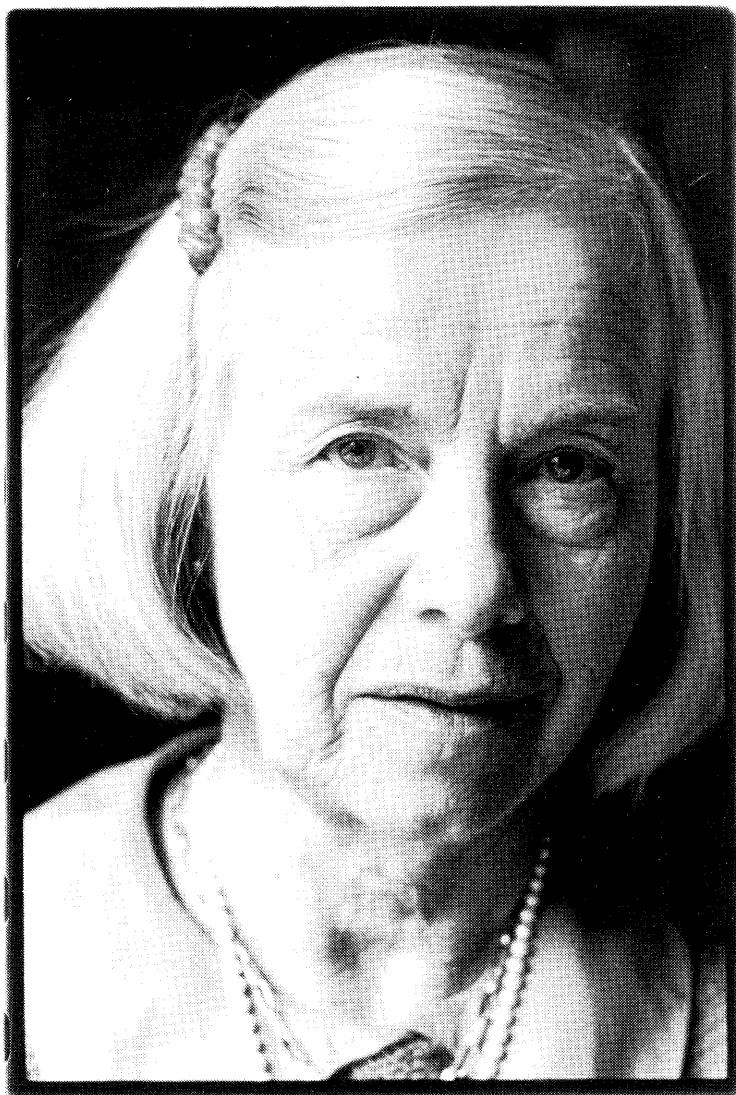
I vissa kretsar ryser man, förfasar sig och blir förbannad när det talas om schartauaner.

Schartauanerna själva säger inte så mycket, det ligger inte för dem.

De är ordkarga och försiktiga med språket.

Det gäller att kunna tolka deras koder.

av Maria Jacobson XEFO Reportage



Om kvinnans roll i religionen, forskar Katarina Lewis. Hon håller på att doktorera om hur schartauismen påverkade de bohuslänska arbetarkvinnorna.

Bild: Petter Johansson. XEFO Reportage

Det kan Katarina Lewis. Hon forskar kring Schartau och kvinnorna, de bohuslänska arbetarkvinnorna, fiskarfruarna och konserverarbeterskorna.

Katarina Lewis stammar själv från Uddevalla, den folkliga schartauismens högborg, hennes mor och mostrar hör till den sortens kvinnor hon vill beskriva. Det ska resultera i en akademisk avhandling i etnologi.

— När jag frågade en av kvinnorna om jag fick komma och hälsa på henne så svarade hon:

”Ja, det går väl bra om jag inte har något annat för mig”.

— Det betyder: om jag lever och har hälsan så är du välkommen.

— Om man inte förstår språket så kan man tro att det är ointresse från de här människornas sida. Men de knappa svaren visar bara ett annat tidsbegrepp. Med andra ord säger de att man inget vet om det som ligger framför, och man vill inte binda upp sig.

Katarina Lewis har en hallonröd kappa på sig den soliga våreftermiddag vi träffas. Hon bor i Linköping, är doktorand i Uppsala och är som hemma i Göteborg. Hon har studerat hela sitt liv, vid sidan av jobbet som bibliotekarie. Kvinnohistoria, religionsvetenskap, etnologi.

Starka känslor

På caféet talar vi i timmar om Schartau, tro, kvinnor, feminism och biskopar. Dagarna innan har Lars Eckerdahl utsetts till biskop efter Bertil Gärtner i Göteborgs stift. Starka känslor och heta diskussioner har präglat debatten huruvida göteborgarnas nya biskop ska vara för eller emot kvinnliga präster.

Stridigheter är för all del inget ovanligt i Göteborgs stift. Läser man lite lokal kyrkohistoria inser man snart att det har varit så de senaste 200 åren. Inget prästval, kyrkoherdesval eller biskopsval har gått helt smärtfritt. Ofta har konflikten stått mellan schartauaner och ”de andra”. ”De andra” är en obestämbar blandning av olika riktningar, till exempel frisinnade, som inte strikt tillämpade det som Henric Schartau kallade nådens ordning. Det innebar bland annat att frälsningsverket med människan ska ske i en bestämd ordning där barndopet är det

grundläggande. Att läsa bibeln i rätt ordning, från början till slut, är ett annat utslag av nådens ordning.

Schartauismen kommer av Henric Schartaus namn, liksom riktningar ofta får namn av sina grundare.

Ta Luther, till exempel, minst lika utskälld som Schartau.

Schartauanerna själva skulle inte drömma om att kalla sig så. Vår riktning, säger man, om man säger nåt alls. Förr kunde man höra talas om den västsvenska fromhetstypen.

Henric Schartau var skåning, han föddes 1757 och dog 1825. Bland annat verkade han som präst i Lunds domkyrkoförsamling.

Han byggde sin teologi på ortodox lutherdom och den kan kallas fundamentalistisk.

— Det är inte frågan om blind fanatism, säger Katarina Lewis, som också menar att den folkliga schartaunismen inte är så hård och dogmatisk som den framställts. Snarare är det en del präster med maktanspråk som styrt över fattigt folk som gett schartaunismen dåligt namn.

Forskas för lite

För Katarina Lewis är det viktigt att dokumentera den schartauanska kvinnan medan hon finns kvar. Det forskas för lite kring hur religionen påverkat människors livsvillkor i Sverige, tycker hon. Vi har blivit så sekulariserade att vi numera står fullkomligt frågande till människor och kulturer med stark tro och religiösa lagar.

Schartauismen har beskyllts för att vara en helveteslära och starkt sekteristisk.

— Inget kan vara mer felaktigt. Schartauismen är en intellektuell lära, den vädjar inte till folks känslor, utan till deras tanke och förnuft. Detta gjorde att den fattiga befolkningen i Bohuslän fick tillfälle att utveckla en intellektuell sida.

— Predikan vädjade till förstånd och vilja, och det uppmuntrade den sortens intellektuella som tänker själva. Det var inte en kollektiv rörelse med mer än man gick i kyrkan tillsammans.

Var och en tar ansvar för sitt och sig själv, en tes som gick hem hos bohusläningarna.

Sändes ut i obygderna

Det var teologistuderanter från västkusten och Göteborg som förde Schartaus ord vidare. Hans lärjungar var inte populära på högre ort och biskopen i Göteborg vid den tiden, i början av 1800-talet, sände ut dem i obygderna och de vindpinade kusttrakterna där man trodde att ingen skulle bry sig.

I stället blev det tvärtom och ju mer de unga schartauanska prästerna skickades runt, desto fortare spred sig läran.

Det blev en väckelserörelse och den var stark. Bohuslän blev det starkaste fästet men även i Västergötland och norra Halland fann delar av folket den schartauanska läran attraktiv.

— Jag tror att det fattiga bohuslänska folket lockades av upprättelseläran. Schartau predikade att alla är lika mycket värda.

Det var efter en av de stora sillperioderna som lärjungarna kom till Bohuslän, en bygd i förfall. Fattigt och eländigt, det söps och härjades.

— Väckelsen gav människorna en känsla av självförtroende, tron inljöt livsmod och självrespekt. Fiskarna och hantverkarna vände åter till sina arbeten och de gjorde det med en ny livshållning och självständighet.

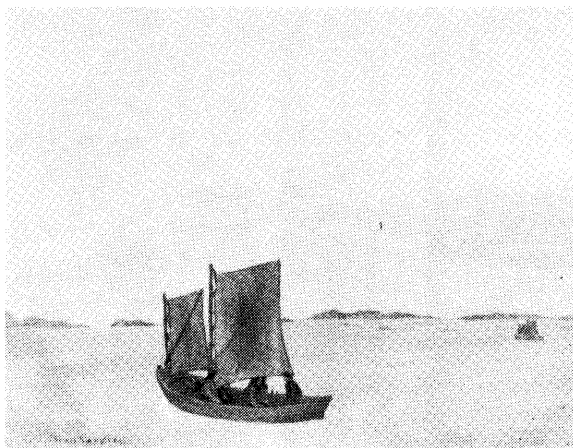
Visste sitt värde

Det är lätt att räkna ut att kvinnorna i det degenererade Bohuslän hade ett helvete. Men Schartau var också kvinnornas man, vulgärt uttryckt. Dessa kvinnor

Samtliga målningar är gjorda av C.G. Bernhardson ur boken Bohuslänsk sed och folktro.



Kyrkfolk i snö



Kyrkfärd



Kvinna skär bröd

framställs ofta som allvarliga, tysta, svartklädda, hårda. Det är en sann bild men inte den enda. Ur tron på Schartaus lära växte en stark och oförtryckbar kvinna fram. Hon visste sitt värde och det var lika stort som mannens. Männens och kvinnornas arbete värderades lika och den värderingen byggde på att båda könen bidrog lika mycket till överlevnaden.

— Jag har redan blivit kritiserad för att jag inte tillräckligt poängterar det patriarkaliska förtrycket av de här kvinnorna, säger Katarina Lewis. Det är kvinnor som inte rätt över sin tid och det kan man kalla förtryck. Det gäller inte enbart den schartauanska kvinnan. Hela samhället var auktoritärt, kyrkan stod över folket och det står instiftat i Bibeln att männens ställning är högre.

— Man kan inte enbart beskriva dessa kvinnor ur ett feministiskt perspektiv. De var strukturellt förtryckta men inte av sina män. Och de jag har talat med upplever sig inte som förtryckta.

Katarina Lewis vill framhäva den starka bohuslänska kvinnan, med en social och intellektuell roll. Hon var inget hjälplöst offer eller en tyst tjänarinna.

Skolning i kyrkbänken

I sitt forskningsmaterial har Katarina Lewis till exempel fått fatt i handskrivna predikoanteckningar som kvinnorna gjort i kyrkbänken. Guds och prästens ord blev såväl intellektuell som religiös skolning.

Det ena ledde till det andra. Kvinnorna lärde sig ifrågasätta och reflektera och det gav en självständighet.

En ensamstående kvinna betraktades med oblidlig ögon i 1800-talets Sverige. Men i Bohuslän hade den ogifta kvinnan högre status, särskilt om hon var lärarinna, och det var vanligt att ogifta kvinnor var på den tiden.

— Att visa barnen till rätta var fint och riktigt i det schartauanska samhället. Givetvis var inte det samhället en idyll, sett med mer moderna glasögon. Föreningsliv ansågs farligt, politiskt engagemang likaså. Det drog tankarna bort från Gud.

— Ja, man skulle inte syssla med allför mycket världsliga ting.

Flärd och fåfänga var inget för Schartaus kvinnor, svarta hucklen var mer på sin plats. Dans och andra skojigheter var det inte tal om.

Fördömande i vissa avseenden

Man var oerhört hård och fördömande mot till exempel alkoholister. De tog inte ansvar för sitt liv, ansåg man.

— Samtidigt var schartauanerna emot nykterhetsrörelsen också, eftersom det var organiserat föreningsliv.

Schartauismen var kanske starkast i slutet av 1800-talet, samtidigt som arbetarrörelsen började växa fram. Inte heller den var något för de schartauanska bohusläningarna. Nog var de arbetare och slet ont många gånger, men de var också oftast sina egna. Därför var inte arbetsgivarna några självklara fiender och dessutom var det fråga om en kollektiv rörelse.

Kyrkan och Gud var det naturliga ledarskapet.

En schartauansk arbetare var emellertid efterfrågad av den framväxande industrin. De arbetade hårt, var plikttrogna och ställde få krav. Många är de kvinnor som tillbringade både 30 och 40 år i konservindustrin. Arbete var värdefullt i sig och att försörja sig själv stod högt i kurs. Men arbetarna lät sig inte hunsas, de var värdiga och lät sig inte förnedras.

Syndikalister och schartauner

Det var inte ovanligt att en schartauansk kvinna i början av 1900-talet gifte sig med en stenhuggare. Stenhuggarna i Bohuslän var ofta syndikalister.

Föräldrarna skulle inte bestämma över sina barn när det gällde val av partner. De kunde säga vad de tyckte men barnen gjorde som de själva ville. Både i kärlek och yrke.

Och kärlek, det var fint det. Älskade två männi-



Sillsalteri i Marstrand i början av sekelskiftet

— Jag vill undvika att pressa in mitt material i en färdig ideologi utan i första hand vill jag synliggöra kvinnors kunskap och arbete, inte minst de fattiga, hårt arbetande kvinnornas. Och jag vill spegla deras liv och villkor från olika håll.

skor varandra så skulle de gifta sig. Äktenskapet mellan syndikalistiska män och schartauanska kvinnor föll ofta väl ut. Även här visade kvinnan att hon inte lät sig förtryckas. Styrkan hade hon med sig hela livet.

Ett tråkigt utslag av schartauism är sexualskräck. Sex före äktenskapet vill säga, för inom äktenskapet var det inget fult.

Men innan fick inte tankarna på Gud och andlighet förvillas av något.

Katarina Lewis planerar att kartlägga tre generationer kvinnor. Nu har hon ett digert material över den äldsta generationen, mellan 74 och 94 år. Hon har börjat nosa på mellangenerationen och den yngre.

— Jag tror att mellangenerationen av Schartaus kvinnor har haft det svårast. De kom i stark konflikt mellan det gamla och nya samhället. Samhället nedvärderade det arbete och den kunskap som den schartauanska kvinnan sett som värdefullt. Det reproduktiva, vårdande och fostrande arbetet. Kvinnorna som hamnade mitt i 68-rörelsen kom i kläm i kulturkrocken.

— Den unga generationen har klarat det bättre, tror jag. Jag kan märka en schartauansk livshållning hos de yngre, även om de säger att de inte är troende. De vet vad de vill, de vet var de har sina rötter. Och förvånande ofta vill de unga kvinnorna tillbaka till det reproduktiva arbetet i hemmet.

Tecken på självständig hållning

Vissa fenomen i Bohuslän kan man härleda till schartauismen, tror Katarina Lewis. Inte i religiös mening utan mer i inställning till livet och samhället. Exempel på den självständiga hållningen är de som vaktar Kynnefjäll där det var aktuellt att provborra för slutförvaring av radioaktivt avfall. Andra exempel är fristadsrörelsen som gömmer flyktingar och trädskramarna som försökte stoppa motorvägsbygget i Bohuslän.

— Det är en känsla av att man vill skydda sitt, även om det betyder att man sätter sig upp mot överheten. Man vet vad man vill.

Schartauanerna protesterade sällan högljutt, men å andra sidan lät de sig inte hunsas. Man ska tro på Gud och överheten, men inte hur långt som helst, resonerade man.

Denna "sätta sig på tvären" — mentalitet skär också igenom på ett annat sätt. Bohuslän har kommit att bli ett statiskt samhälle där utveckling inte prioriteras. Det är inget dynamiskt landskap ur tillväxtaspekten. Man drar inte så stora växlar på turismen som skulle kunna vara möjligt, andra slags näringar intresserar inte. Man vill inte låta sig exploateras alltför mycket.

Nu är för all del inte schartauismen död. Ingen talar högt om den, minst av allt schartauanerna.

— Det är ett hemligt samförstånd, man vet vilka som är av samma riktning. Man vet vilka präster som är de rätta lärarna.

En klassisk schartauansk predikan är tidlös. Prästen kommenterar inte aktuella händelser, en predikan som hålls idag skulle lika gärna kunnat hållas för 100 år sedan. För att få lyssna till dess ord åker man gärna en bit.

Katarina Lewis är själv svag för en sådan predikan. Den ska tala om Kristus, om tron, ge anvisningar om hur man blir och förblir en kristen. Den ska betona kärleksgärningar och människornas förvaltaransvar för livet och jorden.

Katarina är född Plate, som är en gammal släkt från norra Bohuslän och hon är en produkt av schartauismen.

— Jag är ohjälpligt präglad av kyrkotvånget, syndamedvetandet och känslan av att vara annorlunda. Jag vågade inte börja använda mascara förrän jag var 40! När man går bort från tron är det moraliserandet och normerna som plågar en.

Romantiserar inte

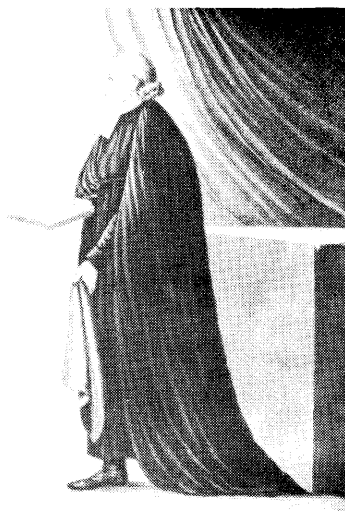
Så smått vänder hon åter mot Schartau, till tron, till innebörden i hans ord. När Katarina Lewis talar om "sina" kvinnor så är det med kärleksfullhet men ingalunda med en romantisk hållning till schartauismen. Men man måste ändå göra kvinnorna rättvisa och om de uppfattar Schartaus lära som något positivt kan man inte bortse från det, menar hon.

— Det är kvinnor som ur en nästan omöjlig situation funnit ett egenvärde, en livshållning och mening med livet och det beundrar jag. Men de är inga helgon.

— Det finns många skadade människor som kommer från kärlekslösa schartauanska hem där förbud och påtvingade kyrkobesök kuvat barnen. Man har hållit på formerna i tron att det skulle ge frälsning.

Nu är inte schartauismen ensam om att kallas hård, dogmatisk, kärlekslös, glädjedödande, extrem och Gud vet allt.

Laestadius fick också ta mycket skit.



Henric Schartau. Gravyr av A. Arfwidsson efter teckning av J. Holmbergsson.

Källor:

Henric Schartau av Lechard Johansson,
Schartauaner och andra, och,
Mer om schartauaner och andra,
av Theodor Freeman

För Maja är Gud kärleken

Text: Anna Johansson Bild: Marie Hedberg



När jag var barn fick jag en gång en liten tavla med en lucia på. Mamma hängde upp den över en grön byrå och där hängde den i flera år.

För ett tag sedan såg jag ett program om 92-åriga Maja Johansson. Hon målar Jesusbarnet och djävulsbarnet som vänner och lek-kamrater. Målningarna var fascinerande. Att måla något så egentligen självklart som att Jesusbarnet var vän med alla, kän-des ändå ovanligt och vågat. Men Maja Johansson tror inte att någon kommer att hamna i helvetet, inte ens djävulen. För henne är Gud kärleken.

Jag kom att tänka på mig lilla tavla. Den är målad av just Maja Johansson och lucian är ett av hennes barnbarn.

Maja Johansson är konstnär. Hon bor i Göteborg, tillsammans med sin äldsta dotter Mona Johansson, som också är konstnär.

I Majas hem råder en hemtrevlig röra och tavlorna hänger tätt på alla väggar. De flesta har hon själv eller Mona målat. Flera av målningarna föreställer flickor som plockar blommor och leker. Det är Majas barnbarn.

På byrån i hallen har hon ställt iordning ett altare. Där finns två ljusstakar och Maria med Jesus i famnen. Framför Marias fötter står en mängd små djur och ljus, och fler små marior och jesusbarn.

Maja själv är liten och rör sig långsamt som gamla gör. Hon har pigga, glada ögon och håret har hon satt upp i en knut fram-till på huvudet. När man pratar med Maja får man böja sig långt fram och tala tydligt nära hennes öra.

När Maja började måla, målade hon först sina döttrar. När de växt upp började hon måla jesusbarnet istället. Hon avbildade honom som litet barn, eftersom hans barndom inte skildras alls i bibeln.

Maja skriver också berättelser om Jesu barndom och illustrerar dem med egna bilder. Där gör hon Jesus till ett vanligt barn, fyllt av hyss och lekar. Jesus är kärleksfull och hjälper alla och han kan trolle. Han blir gärna djävulsbarnets vän.

I en av berättelserna är lilldävulen

utkastad ur helvetet av mamma och pappa för att han är för snäll. Men han trivs inte hos människorna på jorden för de är inte bättre än djävlar i helvetet, det bara verkar så på ytan.

— Andra kristna kallar mina tavlor för hädiska, berättar hon. Men det är de ju inte.

Kärleken till sin nästa är grunden i ett kristet liv, tycker hon. Men det är inte alltid lätt att leva efter det. Gud är alltid god och rättvis, men det finns ändå synd i världen.

Maja Johansson var enda barnet i ett strängt schartauanskt hem. Varje söndag fick hon höra långa predikningar i kyrkan om helvetet och djävulen. Där talades det nästan aldrig om kärleken.

Kyrkan är inte viktig för Maja. Det sitter väl i sedan barndomen, säger hon.

När Maja ber till Gud är det inte om något högtidligt eller märkvärdigt, hon ber istället mest för dem som är i trång-mål.

Maja läser bibeln, men tycker bara om Nya Testamentet. Gamla Testamentet är så hårt, anser hon. Det nya handlar om kärleken och det tycker hon om.

I ett av rummen har Maja sin ateljé. Hon sitter vid fönstret och målar. Där står ett staffli och en fåtölj.

— Jag använder inte staffliet längre, säger hon. Jag är för gammal för det, jag sitter i fåtöljen och håller duken i ena handen istället.

Överallt i rummet — på bordet, i bokhyllan och på golvet står små tavlor och torkar. Maradona, Snobben, jesusbarnet och djävulsbarnet i olja.

Hon tycker om fotboll och Maradona, därför målar hon honom. På fåtöljen hänger en t-shirt med symbolen från fotbolls-vn i Italien.

Maja bjuder på ett glas rödvin. Hon dricker inget själv, utan sparar det till kvällen. Varje kväll tar hon ett glas vin och två cigaretter. Aldrig annars, annat än då hon blir bjuden och inte kan säga nej.

I Majas rum hänger ett kvinnoporträtt som hon målat. Jag säger att jag tycker det är vackert.

— Ja, de säger det, svarar hon blygsamt.

Hon målar naivistiskt, enkelt och kärleksfullt. Maja målar för att hon måste. Det är ett inre tvång.

— Jag måste få uttrycka mig. Det jag inte får leva ut i verkligheten, lever jag ut i konsten, säger hon. Med sina tavlor vill hon tala om att Gud är kärleken.

Maja Johansson började måla på Hovedskous målarskola i Göteborg, tillsammans med sin dotter Mona när hon var 45 år. Då Maja var ung och gick på flicksko-la, tyckte lärarna att hon skulle söka in på Valands konstscola. Men det blev inget måleri den gången. Kärleken kom emellan och hon gifte sig och fick barn.

Maja skrattar mycket, men hon är inte alltid glad, berättar hon. Hon kan också drabbas av ångest.

— Jag lever i mörkret. Men alla människor har ångest, har jag kommit på. Det beror på att det är ett helvete på jorden ibland.

Konsten, och Majas tro på Gud, hjälper henne mot ångesten.

Hon är rolig också, Maja. Hon svarar kvickt på frågorna och säger skrattande:

— Jag tror på Gud, men hur jag har levt ska vi inte tala om nu. Det är en helt annan historia.



Nu för tiden sitter Maja Johansson ner och målar. Hon målar Jesusbarnet och djävulsbarnet som goda vänner och lekkamrater. För detta anser en del kristna Maja för hädisk. "Men det det är jag inte alls", säger Maja.



Taheera läser Koranen med barnen varje dag

Islam säger inte att kvinnan ska lyda blint, säger Taheera, troende muslimsk kvinna.

Mannen och kvinnan har olika uppgifter i familjen. Han är försörjare och försvarare och fader. Hans auktoritet är den högsta i familjen, för någon måste ha ledningen.

Men han ska alltid rådgöra med sin hustru.

Och kvinnans uppgifter är lika viktiga som hans. Hon tar hand om hemmet och barnen och deras uppfostran. Och eftersom familjen för oss muslimer är samhällets grundpelare, så högaktar vi kvinnans arbete — mycket mer än vad man gör i de västerländska samhällena.

När jag frågar Taheera om jag får göra en artikel om henne och hennes barn, så blir hon tveksam. Hon föreslår att jag ska träffa en egyptisk familj istället. De har lyckats mycket bättre med sin barnuppfostran, säger hon. Hon själv är ensamstående mor med fyra barn och det behövs en pappa för att det ska vara en riktig muslimsk familj. Och hon har misslyckats i mycket. Hennes ideal är höga, men ofta säger hennes barn att de är för höga, för att vara möjliga att förverkliga i detta samhälle.

— Det låter intressant, säger jag. För övrigt finns det inga perfekta familjer. Och det får hon hålla med om.

Jag känner Taheera en aning sedan tidigare. Har bland annat åkt med i hennes lilla bil från Islamiska kvinnoförbundet på Hisingen i Göteborg till en affär som tillhandahåller Halal-kött, det vill säga kött av djur som slaktats på det muslimska sättet. Hon kör bil snabbt med sin hijab, den långa huvudduken, glatt fladdrande i vinden, medan hon diskuterar religiösa frågor på ett sakligt och konstruktivt sätt. Hon är djupt troende muslim och sträng i sin livsföring, men samtidigt en påtagligt modern kvinna i ett modernt samhälle.

Traditionell kvinna

Taheera kom 21 år gammal till Sverige i november 1969 från Pakistan, som hustru till en man som hade studerat här några år och som nu ville ha en troende och traditionell kvinna från hemlandet vid sin sida. Hon hade bara sett honom en gång på avstånd innan de gifte sig.

— Då tyckte jag att det var självklart att föräldrarna skulle bestämma vem jag skulle gifta mig med. Senare har jag läst i Koranen att de unga bör sitta tillsammans och samtala ett par gånger — naturligtvis under föräldrarnas överinseende — innan man fattar beslut om äktenskap.

— Skälet till att föräldrarna bestämmer, är att barnen inte anses veta sitt eget bästa. Men en kvinna som är över 18 år vet ganska mycket om sig själv och om sina verkliga behov. Som jag ser det nu, har hon ett ansvar mot sig själv och Gud att själv delta i ett så livsviktigt beslut, som vem hon ska gifta sig med.

Taheeras man var mycket traditionell, säger hon. Han väntade sig att hon skulle underordna sig i allt och lyda honom blint.

— Och jag gjorde det ett tag — i femton år, närmare bestämt.

”Alla människor är jämlika — så jämlika som en kams tänder. En arab har inga meriter över vad en icke-arab har, eller en vit över en svart person, eller en man över en kvinna. Endast gudfruktiga människor förtjänar fördelar hos Gud”. Så säger en hadith (uttalande från profeten), som med förtjusning citeras av muslimska kvinnor.

Man och kvinna är jämlika. Men Gud har skapat dem så att de kan överträffa varandra på sina speciella områden. Mannen överträffar kvinnan till exempel ifråga om fysisk styrka. Hon överträffar honom i förmåga till kärlek och tillgivenhet. Därför är försörjarplikten hans i första hand, och uppgiften att vårda hem och barn är hennes. Han är familjens utrikesminister och sköter kontakterna med samhället — hon är inrikesminister med full kontroll över den inre ordningen i familjen. Flera avsnitt i Koranen beskriver hur makarna bör bemöta varandra. Han bör visa tålmod, vänlighet och barmhärtighet; hon ödmjukhet, kärleksfullhet och lydnad.

Förvärvsarbete

Taheera anser att hon tvingades offra sina ideal om familjeliv, när mannen krävde att hon skulle börja förvärvsarbete.

— Jag hade aldrig tyckt att begäret efter pengar skulle styra livet — och vi hade klarat oss även om jag hade stannat hemma med barnen, som jag helst ville. Det var en fråga om prioriteringar. Men han krävde lydnad för sina val. De sista åren av vårt äktenskap var mycket svåra. Jag arbetade och studerade och hade hela ansvaret för hemmet och barnen. Han kunde vara borta från familjen halvårsvis. Han lämnade både mannens och kvinnans uppgifter till mig — och kom sedan ändå hem och krävde respekt och lydnad!

Under de här åren kände Taheera hur hennes personlighet höll på att förstöras. Hon var pressad att arbeta med sådant som hon avskydde. Under en period sålde hon till och med grillkorv, för att hennes man ansåg att det var nyttigt för hennes fostran till modern människa. Och hon grät om kvällarna och rådfrågade sin Gud. Vilket är mest rätt — att lyda Gud och inte ta befattning med svinkött eller att lyda sin man? Vilket är mest rätt — att lyda sin man eller att fullgöra sina plikter som

mor? Vilket är mest rätt — att i ödmjukhet lyda sin man eller att bevara och fullfölja den natur som Gud har givit dig?

Lyhörd personal

Taheera lämnade barnen på daghem. Det gick bra, säger hon, eftersom hon såg till att de fick korta dagar där, och genom att hon pratade med fröknarna ordentligt, både när hon lämnade och hämtade barnen.

— Personalen var både hänsynsfull och tillmötesgående. Till exempel såg de till att barnen inte bara tvättade händerna utan också stjärten efter toalettbesök — vi tycker inte att det räcker att torka sig med papper. När jag sade att de inte fick berätta om samlag och sådant för mina barn, så gick de med på det utan vidare. Jag förstår inte alls poängen med att berätta om vuxnas sexualitet för små barn. De förstår ändå inte vad det är som mamma och pappa gör, när de gör barn, utan de blir bara osäkra och förvirrade. (Man ska naturligtvis sanningsenligt svara på det som barnen frågar om — men man ska inte trycka på dem mer kunskap än de vill ha).

Taheera informerade så gott hon kunde om några enkla grundregler inom islam och mötte lyhörda förskollärare. Men de viktigaste levnadsregler som små barn lär sig, lär de sig genom att delta i en gemenskap där reglerna följs på ett självklart sätt.

Vardagsregler

— Vår religion är en levande tro, som mycket handlar om hur vi ska vara i vardagen, hur föräldrar ska vara mot sina barn och barn mot sina föräldrar, hur vi ska bedja, äta, tvätta oss och klä oss. Innan barnen är sju år, lär de sig detta genom att vara tillsammans med oss. De är med när vi ber, men ingen begär att de själva ska göra det. De lär sig att tvätta händerna före maten och att säga Bismillah hirrahma nir-raheem (i Guds den godes och barmhärtighetens namn) och de lär sig att vänta med att äta tills de äldre har börjat. De tar efter vårt sätt att äta: att tänka på vad de äter och att äta sakta, att först ta från det fat som står närmast, att lämna plats i magen för andningen och att inte dricka vatten samtidigt som de äter varm mat.

— Allah, som har givit oss livet ska också styra våra liv, men när vi lämnar våra barn till svenska daghem, så uppstår ett glapp i deras dag på många timmar, då

de lever efter andra regler än Hans. Och när de kommer hem är de trötta och inte särskilt mottagliga för det som vi vill visa dem. Vi får engagera oss mycket i uppgiften, om vi ska lyckas lära barnen här, det som de automatiskt lär sig i ett muslimskt land.

Förlöjligas

— Mycket av det de ser och lär sig i sin svenska omgivning, går stick i stäv med det som vi vill lära dem. Auktoriteter och vuxna förlöjligas. Barn uppmuntras inte till respekt och ansvarstagande, utan till att vänta sig att de vuxna ska passa upp på dem. Och tvärtom — mycket av det som vi lär dem är inget som de får tillfälle att vara stolta över i sin svenska omgivning. Det blir något tvivelaktigt över pappa och mamma, när det som vi lär ut, inte är något som man har nytta av bland kamrater och lärare. Därför är det viktigt att åka till hemlandet så ofta som möjligt med barnen. Så att de får leva Islam tillsammans med andra, så att de får uppleva att de tillhör en världsreligion och inte bara råkar ha ett avvikande beteende tillsammans med några andra invandrarfamiljer i en svensk förort.

Till Pakistan

Taheera och hennes barn har åkt nästan varje sommar till Pakistan. En av dessa somrar, för åtta, nio år sedan, så rådgjorde hon också med religiöst kunniga människor om hur hon skulle förhålla sig till sitt äktenskap. Det hade blivit henne allt mer förhålligt att lyda en man som inte var en god muslim, som hon såg det, som inte tog sitt ansvar gentemot familjen och som tvingade henne till felaktiga handlingar. "Han borde först lyda sin Gud, innan han tvingade mig att lyda honom". Hon fick stöd av de islamiska auktoriteterna, som uppfattade henne som en mycket ovanlig människa — som ville skiljas av religiösa skäl! Och hennes familj lovade att hjälpa henne.

— Gud tycker inte om att man skiljer



Farida började använda hidjab, huvudduken, när hon började gymnasiet. Lillasyster Uzma, som är tolv år, tror att hon också kommer att börja med hidjab om några år.

sig, eftersom en skilsmässa innebär stora svårigheter och lidanden, framför allt för barnen. Men det finns situationer när skilsmässan är ett nödvändigt ont. Och i de situationerna har Gud lovat att stå vid vår sida och hjälpa oss att hitta nya vägar.

Ensam

Skilsmässan blev stormig. Men Taheera avgick med segern och stod plötsligt som ensam vårdnadshavare av de fyra barnen, som då var mellan tretton och fyra år gamla.

Nu, åtta år senare, bor tre av barnen kvar hemma, Äldsta sonen gör lumpen för tillfället, men han flyttade hemifrån redan för ett par år sedan, till Taheeras stora besvikelse. Den äldste sonen har ett speciellt ansvar. Finns inte far i hemmet, så ska han vara i pappas ställe och ta ansvar för försörjningen och för syskonens uppföstran.

— Men samma dag som min pojke fyllde arton år, så packade han sin väska

och sa: Mamma, jag är en vuxen man nu. Nu ger jag mig av". Han var väl trött på mammas tjat och regler. Men inte var han vuxen — i varje fall är han alltid tvungen att låna pengar av mig. Han flyttade, men han dyker fortfarande upp här när det är matdags, fem dagar i veckan. Efter en tid lyckades han skaffa en lägenhet alldeles i närheten.

— Man kan se hans fönster härifrån, säger yngsta flickan, Uzma, med tydlig tillfredsställelse.

— Vi hoppas fortfarande att han ska flytta hem igen, förklarar Farida, som är arton år.

Mammas regler

Vi sitter och pratar i den lilla lägenheten, Taheera, Farida, Uzma och jag. Khalid som är femton år har gått till sommarjobb. Jag frågar vilka regler som är speciella i den här familjen, om man jämför med svenska familjer.

— Tja, om det är något oanständigt på



Taheera skilde sig från sin muslimske man av religiösa skäl

teve, så byter vi kanal, säger Farida. Inte får att vi är direkt okunniga om eller rädda för det som visas, tillägger hon med ett skratt. Vi lever ju i Sverige och har väl sett det mesta. Men här i hemmet följer vi mammas regler.

— Och när det är dags för bönestund, så skruvar vi ner musiken eller teven, så att det blir stilla här. Mamma vill gärna att vi ska be med henne och jag gör det alltid — både för att jag själv vill och för att jag vill respektera hennes regler. Men bröderna, de biter ihop tänderna och sitter och väntar på att de ska få sätta på Sportnytt igen.

Taheera har läst Koranen med vart och ett av barnen varje dag. Farida talar om dessa stunder med tacksamhet. Hon har valt att ta till sig mycket av undervisningen — hon strävar efter att bli en god muslim.

— Mamma är inte sträng av sig. Hon lär ut hur det ska vara.

Men sedan är det ditt eget ansvar hur du vill använda kunskaperna.

Dags för hidjab

När Farida var femton år tyckte Taheera att det var hög tid att hon började använda hidjab, den huvudduk som en vuxen kvinna bör bära. "Jag vet att jag borde", sa Farida, "men jag är inte mogen än. Tänk om jag misslyckas! Om jag inte står ut med kommentarerna i klassen!"

Att ta på sin hidjab för första gången, är ett efterlängtat ögonblick för många unga flickor i muslimska länder. Den är tecknet på att hon har blivit vuxen — och ofta har hon provat den många gånger i smyg framför spegeln, långt före den stora dagen. Här har samma handling — att klä sig i hidjab — en annan innebörd. Här betyder den ett ställningstagande för en religion och identitet, som kommer att ifrågasättas av hela den svenska omgivningen.

Farida tog mod till sig när hon började gymnasiet. Första skoldagen kom hon i hidjab, och den dagen var fruktansvärd, säger hon. Många av klasskamraterna kände hon sedan tidigare, och de hade aldrig

förr sett henne i dylik utstyrel. "Va e detta, Farida?!"

— Men så småningom upptäckte de att jag var samma Farida som tidigare. De lade sig aldrig i det sedan och faktum är att ingen har frågat om varför jag bär hidjab. Det har gått tre år nu, utan att de har fått veta det. De är rädda för att fråga, och jag tror att det beror på att de är rädda för det annorlunda. Men jag klarade det! Att gå igenom hela gymnasiet, utan att lägga av hidjaben.

Anständigt klädd

När fotografen sedan kommer för att ta några bilder, så påpekade Taheera försiktigt att Profeten inte menade att vi bara ska klä oss anständigt ibland, utan att reglerna faktiskt gäller alltid, när vi kan tänkas möta personer av det motsatta könet. Farida får snabbt på sig sin sjal.

— Det kommer en dag, när jag aldrig mer vill ta av mig den här, säger hon trosvisst.

Jag frågar Uzma, som är tolv år, om hon också tänker börja med hidjab om några år.

— Ja, det tror jag, säger hon — och tillägger: Fast jag vet inte för jag har blivit retad för mitt namn också!

Att uppfostra barn är aldrig riktigt lätt. Att göra det i en främmande omgivning är svårt. Taheeras önskan är densamma som föräldrars i allmänhet: att barnen självmant ska vilja det som hon vill. Tvång är av ondo, för det leder till trots.

— Profeten har sagt att vi ska leka med barnen tills de är sju år, fostra dem genom undervisning till de är fjorton, och leda dem som deras vänner tills de är tjugoett.

Och hon både lyckas och misslyckas precis som andra föräldrar som anstränger sig och vill väl. Farida har i alla fall helt och hållet anammat det islamiska familjeidealet:

— Att familjen är det viktigaste i livet. Att familjen alltid ska skyddas.

— Att vi inte ska lämna bort våra barn och våra gamla. Vår mamma kommer aldrig att behöva bli ensam.

I begynnelsen var gudinnan

av Birgitta Onsell
Bilderna är hämtade
ur boken *Myternas värld*



Vishetens gudinna Prajnaparamita. Hennes uppsyn symboliserar den "visdom som nått den andra stranden".

*Tre frågor tycks alltid
ha följt mänsklighetens
väg över jorden:
Varifrån kommer vi,
varthän bär det,
varför finns vi här?
Tre frågor som sannolikt
ingen lyckats att helt
besvara.*

Hur våra tidigare förlevande tänkte sig begynnelsens
beggynnelse — varifrån vi kom, hur allting började,
vem det var som en gång skapade himmel, jord och
hav, stjärnor, måne och människor — det ger oss
de allra första skapelsemyterna en klar föreställning
om.

Entydigt möter vi en kvinnlig urbild. En bild av
en Moder som alltings ursprung. En naturlig bild.
Ur modern sprang livet fram. I jorden och kvinno-
kroppen låg den hemliga källan till liv och fortsatt
liv.

Vörddnad sägs vara helighetens källa. Och ur
denna människornas livsvörddnad, växte sannolikt
föreställningen om en gudinna fram.

Arkeologerna fann henne: Den stora gudinnan.
Statyer, statyetter, framställningar och kvinnliga
symboler har grävts upp ur jorden. Gömda och
glömda minnen från våra förlevandes tidiga tanke-
världar.

Professor Åke Hultkrantz har summerat: "Så
mycket är dock klart, att Modergudinnan är den
första kända gestalten i mänsklighetens religiösa
pantheon".

Från hemligheternas mörker

I Grekland berättade människorna för varandra om
Gaia, Jordens moder. Hon som *var* själva jorden.
Som fri från födelse och död en gång i tidernas
morgon dansade fram ur kaos, den gapande tomheten.
Hur hon rullade sig till en spinnande boll och längs
sin ryggrad framskapade bergen. Hur hon danade
dalarna i sin kropps fördjupningar — denna böljande

rytm av kullar och jämn mark. Hur hon ur sin fuktighet födde strömmar av milt regn som närde hennes ytor och frambringade liv. Oceaner och sjöar fyllde hon, ur djupa fåror brusade floderna fram.

Slingrande varelser lade ägg och rom i tidvattnets vågor, medan späda gröna skott slog upp ur hennes porer.

Och — när tiden var mogen, födde hon ur sitt sköte sex döttrar och sex söner. Utan att någonsin förtröttnas överbringade hon gåvor till sin yta, och tog de döda tillbaka till sin moders kropp.

I gengäld, i tacksamhet, offrade Gaiabarnen till sin skaparinna. Honung och söta kakor lade de ner i små fördjupningar i marken innan skörden samlades in. Och från sina hemligheters mörker tog Den stora Modern emot deras goda gåvor.

Den skapande mjölken

Men gudinnan skänkte inte enbart livet. Även överlevnaden gav hon till barnen. Ur hennes bröst strömmade den livsuppehållande vätskan fram. På många av de funna gudinnestatyetterna ser vi hur bröstet framhävs.



Den stora Modern och fruktbarhetsgudinnan Ishtar som omfattades med djup vördnad av folken i Mellanöstern

När människorna gjorde sig bilder av det som de såg som gudomligt, tog de ofta djuren till hjälp. Så gjorde exempelvis människorna i Egypten. De tänkte sig sin gudinna — Hathor — ibland i en kos gestalt. I en skapelsemyt föder hon så solen — han var hennes gyllene kalv. Och ur hennes spenar strömmade en gång hela Vintergatan fram. Hela universum ur hennes fyllda juver.

Den engelska benämningen "the Milky Way" kan vi således spåra.

I en tidigare skapelsemyt möter vi samma föreställning. Även gudinnan Hera — i skepnad av en ko — frambringar ur sin mjölk hela himmelsvärlden. Och det sägs att dropparna som rann över i skapelsens morgonstund, föll ner till jorden och blev till vita liljor.

En nordisk skaparinna

Nå, hos oss i Norden?

Även här finner vi i begynnelsen en ko. En ko med det klingande namnet Audhumla. Audhumla som betyder "den mjölkrika", och står även ibland som "den vördade".

Hur betedde sig vår mytiska ko i gryningens timme? Jo, hon står och slickar och slickar på jökeln saltis. På tre dagar skulpterar hon fram den förste guden — Bure blev hans namn. Vi känner honom alltså som kung Bore.

Och inte nog med att Audhumla skapar den förste guden, även den förste jätten har henne att tacka för sitt liv. Samtidigt som Audhumla formar Bure, så diar den förste jätten hennes mjölkunga juver, ur vilket fyra brusande mjölkfloder väller fram.

Bakom äggets sköra skal

En helt annan skir och ömsint myt stammar från vårt grannland Finland. Där berättade människorna om luftens mö Ilmatar, hur hon i tidens morgon låg i vattenbrynet och lät sig vaggas av vågorna. Frid andades ur hennes mun och sakta drog hon upp sitt knä över vattenytan.

Just som hon gör detta, kommer en liten andfågeln — en knipa — flygande. Hon får syn på luftmöns knä, och lyckligt tänker hon: O, vilken vacker tuva! Här vill jag bygga mig ett rede, här vill jag värpa mitt ägg. När hon så gjort allt detta, lägger den lilla andfågeln sig ner att ruva.

Men på tredje dagen börjar det att hetta i luftmöns knä, och hon skakar lätt på sig. Det är då som det underbara inträffar. Ägget går sönder och hela skapelsen brusar fram. Av överdelen av skalet blir himlavalvet till, av underdelen jorden. Ur gulån växer solen, och ur vitan lyser månen. Prickarna på skalet förvandlas till stjärnor, och de farande molnen föds ur skalets skiftningar.



En fornpersisk månggudinna vilar på människåran



Saratsvati i den indiska myten, med sin symbol sitarinstrumentet, är lärdomens och konsternas gudinna

Ägget förekommer ofta som en livssymbol i olika religioner. Detta är lätt att förstå. Bakom äggets sköra skal döljer sig hela livshemligheten. I gravar i syd och nord har människor jordat ägg. De finns där som uttryck för väntan och längtan och tro på en ny födelse.

Mannen som födde

Sammantaget kan sägas om de tidiga skapelsemyterna: De är fyllda av hänförelse och förundran inför livets hemligheter. De har sitt hem i kvinnliga gudomsväsen, de andas vörndnad.

Men vår religions vedertagna skapelsemyt då? Den är ingenting annat än en "omvänd" berättelse, en naturvidrig historia.

Eller vad sägs om en man som får föda en kvinna ur sin kropp, en man som genast han ser sin livsfrukt utropar: "Ja, denna är nu ben av mina ben och kött av mitt kött. Hon skall heta maninna, ty av man är hon tagen".

En kvinna tillbliven för att mannen inte lyckats att finna någon passande samlevnadspartner bland djuren... En lättlurad, aningslös, andrangsvarelse som för synd och död till världen. En kvinna för vars skull arbete, smärta och förintelse för alltid fallit på vår lott.

Vad denna myt inneburit för vår kultur, för värderingen av kvinnor och för vår självuppfattning, det är nog ingen som förmått att överblicka.

Jordens moder i Nordnorden

Tack vare Louise Bäckmans "Akkorna — en undersökning om fyra gudinnor i den samiska religionen" (1984) är det möjligt att få någon bild av de samiska kvinnornas gudomsväsen.

Främst möter vi Madder-Akka, den första Modern. En livgiverska, en skyddsgudinna, en gudinna vars namn betyder ursprung, rot, jord. En gammal kvinna.

Ännu i dag kallas mormor och farmor på samiska för Akka. Denna trygga gudinna hade inte mindre än tre — det kan sägas — underbara döttrar. Den äldsta bar namnet Sarakka — det betyder "den delande". En gudinnedotter som särskilt stod kvinnorna bi när barnen öppnade moderssköten — därav namnet.

Dotter nummer två känner vi som Juksakka — det var hon som höll i bågen. Och tredjedottern stod som väkterska vid kåtans dörr. Uksakka hette hon.

Madder-Akka och äldsdottern Sarakka bodde tillsammans under golvet i kåtan, där de höll till nära elden. Och Juksakka vaktade tillsammans med syster Uksakka kåtans ingång.

Med andra ord: hela det samiska hemmet omhulldes av goda kvinnliga gudomsmakter.

Och Louise Bäckman berättar att människorna höll sina gudinnor i ära, och att Sarakka var den mest älskade av de fyra. Både kvinnor och män vördade henne. De övriga tre var kvinnornas egna gudomligheter.

Gudinnegåvan

Bland samerna vandrade en gammal skapelsemyt, en myt som visar oss deras syn på barnen som gudomlig gåva — och därmed också alla människor som gudomsgivna.

Den lyder ungefär:

När Madder-Akka önskade att en liten människovarelse skulle födas, skapade hon i värme och varsamhet en barnsjäl.

Därefter överlämnade hon den nya själen till sin dotter Sarakka. Nu var det hennes tur. Hennes uppgift var att skapa en kropp till den blivande människan.

Med lika stor värme och varsamhet gör äldstdottern Sarakka detta. Efter väl förrättat värv, överlämnar så Sarakka det lilla fostret till en dödlig kvinna, anförtror henne att föda gudinnornas stora skänk till människorna.

Nära och till livshjälp

Genomgående för den samiska "kvinnotron", synes vara de nära relationerna mellan gudomen och hennes tillbedjerskor. Särskilt i samband med menstruation, havandeskap och förlösning levde gudinnorna vid sina döttrars sida.

Så till exempel offrade kvinnorna till Madder-Akka och Sarakka när en barnsbörd väl var överstånden. Det kunde vara mat och dryck, det kunde vara ett rendjur som skänktes som tack.



Denna lilla statyett av en kvinnlig gudomlighet, som erbjuder sitt bröst, är från Danmark. Den anses föreställa Freja, den nordiska fruktbars- och kärleksgudinnan.

Vidare delade den nyförlösta modern och hennes gifta kvinnliga vänner en helig måltid tillsammans med den delande gudinnan, med Sarakka.

Ändå var det inte uteslutande kvinnorna och barnen som Akkorna värnade om. De gav också djuren sitt skydd, och fruktsamheten bland dem låg i gudinnornas händer.

Med en docka i sin hand

Den dag en ung nygift kvinna flyttade till sin makes familj, förde hon också med sig en docka. En mycket viktig skapelse. Genom denna följde brudens egna goda kvinnoandar — släktandar — med till det nya hemmet. En bröllopsgåva förfärdigad under andakt av modern och farmodern.

Vi ser här skyddet och omtanken om den nygifta kvinnan förkroppsligad i en liten docka.

Alldeles säker på att brudgummens "hemandar" skulle ställa sig välvilliga till den nyanlända, kunde kvinnan uppenbarligen inte vara.

Vi ser också: dockan gav kvinnan en kontinuitet i livet. Från barndom till "frutid" med blivande havandeskap ut.

I dockan fanns också ett omhuldande av djuren, deras hälsa och fruktsamhet.

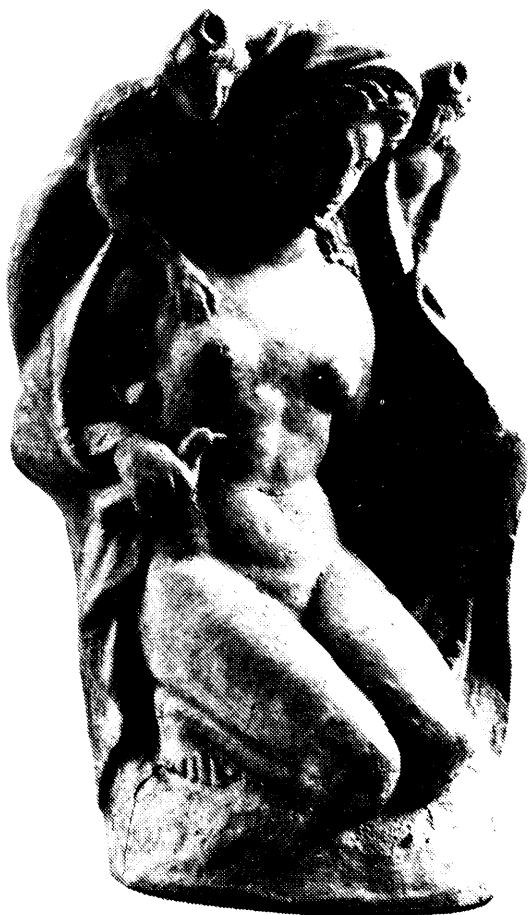
Utplåningen

Hur gick det sedan med de samiska gudinnorna? Präster och missionärer rycker fram, ställer till inkvisitoriska förhör med "hedningarna". Tvingar dem till högmässa och nattvard.

Det är belagt att samer offrade till gudinnan Sarakka och bad henne om hjälp att förråda så lite som möjligt av sin tro, när de ansattes med frågorna. Och att de före nattvarden drack Sarakkas skål och bönföll henne om förlåtelse för sin kommande trolöshet.

Senare skulle Maria-kulten få en stor utbredning bland samerna. Kanske behöver vi inte använda så mycken fantasi, för att ana att Jordens Moder i Nordnorden och hennes dotter Sarakka med tiden flyttat in i bönerna till den heliga Jungfrun.

Men även "Madder-Maria" fick möta ödet att utraderas. Martin Luther uteslöt den kvinnliga mellanhanden till Herren.



Den grekiska gudinnan Hera i sin egenskap av Hera Eileithyia förkunnade också hon barns födelse och bistod kvinnor i barnsäng

KATOLSKA MINNEN

av Erni Friholt

1. Bikten

En klunga flickor i tolvårsåldern utanför den stora kyrkan i den lilla byn i det katolska Österrike. — Vad ska vi bikta idag? Vi hjälps åt att hitta lagom svåra synder, helst också några andra än förra gången, att berätta för prästen som väntar på oss i båset med den lilla luckan i den vackra kyrkan. Biktstol kallas det. Luckan har ett konstfullt smitt galler, därbakom prästens lyssnande öra, därframför min viskande mun.

Jag vet att pojkarna alltid försöker smyga sig nära båset i hopp om att uppsnappa fantasieggande hemligheter.

För deras skull, men också för prästens, så att han inte behöver ledas för mycket, men framförallt för min egen skull, för att göra mig lite märkvärdig, hittar jag på några hemliga kyssar i skogsbrynet. Tids nog blir det verklighet, men då inte längre möjligt att bika för prästen. Efter den ljuva erfarenheten säger mig något att detta inte kan vara synd och att jag, hur som helst, hellre behåller det för mig själv.

2. Långfredag

Idag får vi inte skratta på hela dagen. Det blir fisk till middag, och bara lite, på grund av fastan. Lååång är dagen, och trist. Så ska det vara. Vi längtar till kvällen och den Tysta Mässan i kyrkan. Där är det mörkt och hemlighetsfullt. De stora fönstren högt högt upp är täckta med svart tyg. Att de har så höga stegar? Där nere, som i en grotta, lyser några fladdrande ljus på den döende Jesus på korset. Det nedlagda korset vilar på en svart bädd, bredvid ligger Maria Jesu moder, på knä. En människostor skulpterad gestalt med de mildaste ögon. Vi får gå fram en och en och kyssa Jesu fötter. Jag sneglar på Maria, förväntar mig att se tårar i hennes ögon. Stunden är så suggestiv.

Förresten har en annan Mariastaty i en annan kyrka setts gråta. Sedan dess vallfärdar människor dit i hopp om att se undret med egna ögon. Jag minns vallfärdarna. De kom vandrande långt bort ifrån, ända från Ungern och Rumänien. Vid vår kyrka gjorde de halt, de frommaste hasade på knäna uppför kyrkbacken, andra la sten i skorna för att plåga sig lite extra. Kanske Maria såg dem och rördes över deras tilltag.

3. Tvivlet

Ända sedan jag upptäckt att Påskharen inte fanns gnagde misstron mot de vuxna i mig. Denna jättekyrka i vår by har dom väl också bara byggt för att lura i oss barn att Gud finns. Och så mässor vareviga söndag, böner och sång — hur kunde de? Så förslagna dom var! Jag beslöt mig för att pröva Gud. Schackrade: — Om du hjälper mig att klara skrivningen, så lovar jag att tro på dig. Hotade: — Om jag inte vinner mot pojkarna i morgon ska jag aldrig mera gå i kyrkan. Inser det omöjliga i det hotet. Alla gick i kyrkan. Pappa sjöng i kören. De skulle tvinga mig dit. Jag mildrade mitt hot. Jag ska gå till kyrkan, men jag ska bara låtsas tro på dig, som alla de vuxna gör.

En schackrande hotande bön. Ibland blev jag rädd över min oförvägenhet. Då gick jag till Maria, bad henne att framföra och mildra mina hot. Hennes existens tvivlade jag aldrig på. Jag hade sett in i hennes milda sorgsna ögon. Henne kunde man prata med.

4. Sången och festen

Julafton och midnattsmässa. Kyrkklockorna ringer, från berg- en fladdrar lanternorna ner mot dalen, förenas och strömmar uppför kyrkbacken. Snön knarrar under skorna. Somliga kom-

mer med släde och rodel. Kyrkan är upplyst med oceaner av levande ljus.

Flera pojkar från min klass är klädda till ministranter, de ska assistera prästen vid mässan. Lång vit särk, rund spetskrage. Det ser helt naturligt ut i den omgivningen. Ett stick av avund får genom mig. Om jag ändå vore pojke. Sen ljuder sången, den jublande kören, den mäktiga orgeln. Ett barn är fött idag. Förgäves lyssnar jag efter pappas röst. Honom har kriget tagit. Gud — finns du?

Munkarna sitter i bänkraden mittemot varandra och sjunger växelsång. Det är gudomligt vackert. De sjunger på latin. Jag förstår nästan ingenting, men vad gör väl det. Musiken tränger in i mig, bär mig och vaggar mig, blåser bort allt tvivel, all sorg. Ett barn är fött. Till krubban strömmar alla folk och djur. Från min plats i bänken ser jag alla figurer mycket tydligt. Så sjunger vi tillsammans Stilla natt, nu gråter mamma. Sen går vi hem genom den stilla natten.

5. Grymheten

Mammas väninna, tant Frida, kommer på besök. De talar tysta med varandra, jag hör att de gråter. På söndag ser jag henne inte i kyrkan. På min fråga ges undanglidande svar. Först senare får jag veta: Tant Frida har skilt sig. Det får man inte göra när man är katolik. Hon gjorde det ändå, för hon stod inte ut med sin man. Då straffade kyrkan henne. Hon fick inte längre komma in i helgedomen, inte höra på den underbara sången, på mässan, på bönen. Det kallas för exkommunikation, uteslutning ur den kyrkliga gemenskapen.

Jag beslöt återigen, att inte tro på en sådan grym Gud.

6. Övertalning

Susi satt framför mig i skolbänken. Hon kom från bondgården längst bort och högst upp på berget. Någon sommarferie tillbringade jag hos henne, trots att hon var protestant.

Detta var vårt ständiga bekymmer i skolan. Vi flickor var på henne för jämnar: — Susi, du kommer att hamna i helvetet om du inte avsvär dig din falska tro! En gång i veckan gick hon iväg till sin egen religionsundervisning. När hon kom däriifrån var hon väldigt kaxig och gav oss svar på tal. Att det var vi som skulle komma till helvetet...





Buddhistmunkar och katolsk präst. Bild: Jukka Hallman

Jag tyckte hon var modig som vågade strida för sin tro. Hon var den enda protestanten i vår klass, och hörde till den lilla grupp vars förfäder förföljts och slagit sig ner långt borta från allfarsvägarna i bergen. Där byggde de så småningom en kyrka. Stark sammanhållning var utmärkande för dem, men också något ganska strängt och allvarligt. Jag tyckte bättre om vår kyrka och vår Gud, ifall han fanns. Det var liksom mera fest hos oss. Men med Susi lekte jag gärna.

På Susi tänkte jag ofta sedan jag hamnat i Sverige. Här var det omvända roller. Ett tag stred jag som Susi i det protestantiska landet för min katolska tro. Gav upp så småningom, gifte mig protestantiskt och efter ytterligare några turer gick jag ur kyrkan helt. Det var när biskopen i Göteborg vägrade viga kvinnor till präster. Det hade han ju även gjort om han varit katolik, så nu gjorde jag upp med hela den patriarkala religionen.

Många år har gått. Märkvärdigt klara höjer sig ovanstående hågkomster ur förgängligheten. Stänk av vemod

och saknad infinner sig. Kastade jag ut barnet med badvattnet när jag tog avstånd från allt vad religion heter? Senare års möten med andra kulturer, andra religioner som islam, hinduism, buddhism, fick mig åter nyfiken på min egen kulturella/religiösa bakgrund. Jag finner nu att religionen blev ett sammanhang att förhålla sig till. Att ta avstånd ifrån, bejaka eller vara likgiltig inför. Den fanns där med sin moral, sina regler, sina traditioner, den anvisade mig en plats i livet. Revolten skedde mot det moraliserande, förtryckande, mot övermakten, mot kyrkan som besittare av guld och gods och själar.

Jag ville vara fri.

Nu är jag så fri att jag också kan erkänna det vemodiga suget efter det stilla kyrkorummet, efter munkarnas liturgiska växelsång, latinet i mässans "ramsor". Dominus vobiscum... Dignum est justum est... Sursum corda... Mea culpa, mea maxima culpa... Även bikten syns mig vara en bra inrättning, som "någon att tala med". Och så Maria. Hon är och förblir den gudomliga människan i mitt liv.



Text: Maria Edström XEFO Reportage Bild: Marie Hedberg



De chantar för världsfred

Det finns ett par hundra Nichiren Shoshubuddhister i Sverige.

De flesta är kvinnor.

En av dem är Kazuko.

Första gången jag träffade Kazuko Flohr var på restaurang Spiskroken i Göteborg. Hon är japanska och gift med Günther, en glad krögare från Tyskland. Det var honom jag skulle göra reportage om.

Kazuko skar kött, förberedde såser och sallader medan Günther berättade om hur de drygade ut kassan genom att köra hem mat till folk på födelsedagar och andra festligheter.

Nästa gång vi träffades var hemma i deras ljusblå trävilla i den lummigare delen av Kungsladugård i västra Göteborg. Kazuko mötte mig i dörren och inifrån huset hördes kvinnoröster sjunga. En slags entonig meditativ ramsa, om och om igen. Det lät vackert.

Kazuko frågade om jag tyckte det lät konstigt.

Jag svarade att det lät fint. På något sätt gjorde kvinnosången mig glad, den bröt så förunderligt mot den svenska villalidyllen.

Kazuko hade bjudit in mig på japansk middag. Det var måndag, och i telefon hade Kazuko låtit lite tveksam om jag verkligen ville komma. Några vänner till Kazuko skulle också vara där. Eftersom jag arbetade de andra kvällarna i veckan stod jag fast vid att gå dit. Samtidigt undrade jag om jag gjort rätt. Kanske ville Kazuko inte att jag kom just den kvällen. Med den frågan i huvudet gick jag dit med osäkra steg. När jag hörde sången förstod jag hennes tvekan. Hur ramlar man som svensk in på en buddhistisk måndagsträff?

För de är buddhister allihop, Kazuko och hennes vänner. Nichiren Shoshubuddhister. De tillhör lekmanorganisationen Soka Gakkai som i Sverige har cirka 200 medlemmar. Runt om i världen finns det cirka 15 miljoner Nichiren Shoshubuddhister fördelade på 115 länder, de flesta bor i Japan.

De får inte annonsera eller göra reklam för sig. Ett möte med Nichiren Shoshu ska alltid ske direkt mellan människor, i samtal. Som en måndag kväll hemma hos Kazuko.

Buddha betyder upplyst, och grunden för Kazukos tro går tillbaka till 1200-talet då en japansk munk, Nichiren Daishonin, tolkade den första Buddhan, Siddharthas, ord om att en ny lära skulle komma, baserad på en av hans texter, Lotus sutran.

Läran skulle ge vanliga människor en möjlighet att utvecklas så att de klarar av de svåra problem som väntar. Nichiren Daishonin menade sig ha funnit den läran som kan sammanfattas som "Lagen om orsak och verkan", Nam-myoho-renge-kyo, chantar — sjunger — Kazuko och hennes vänner varje morgon och kväll.

På måndagkvällarna är det möte hemma hos Kazuko och första söndagen varje månad chantar de för världsfreden.

De sitter på knä i rummet bredvid köket. Ett tiotal kvinnor i varierande åldrar. Rummet ser ut som ett vanligt rum fast med färre möbler. Mönstrade tapeter, tjocka, röda gardiner i mjukt tyg. På golvet en vit mjuk matta.

Längs ena väggen står ett mycket lågt avlångt marmorbord. Bredvid det ett japanskt träd.

I hörnet står ett svart lackerat skåp, "Busudan". Det är nu öppet och en liten lampa lyser upp den gyllene insidan och en liten pappersrulle med kinesiska tecken. Pappersrullen är "Gohonzon". Allas blickar är vända mot Gohonzon, de upp-repar ramsan Nam-myoho-rengo-kyo om och om igen.

Som på en given signal slutar de, de sätter sig i ring och börjar samtala. Var och en får berätta något om veckan som gått. Det är mest asiatiska kvinnor. Ibland går svenskan lite knackigt och ibland hjälper någon till att översätta.

Som ett svenskt kafferep, fast lugnare

Samtalen får mig att associera till ett svenskt kafferep, fast detta möte mellan kvinnor är lugnare. Var och en får tala till punkt och det känns som om de andra verkligen lyssnar. Mötet avslutas med chanting, lackskåpet stängs och vi går ut i köket och smakar japanska läckerheter.

Nästa gång jag kommer är det bara japanskor där.

— Nu har vi äntligen fått prata japanska, det händer inte så ofta, säger Kazuko glatt.

förelse, lugn, lärande, självförverkligande, bodhisattva (ett tillstånd som gör att människan från sitt hjärta vill hjälpa andra människor) och buddhaskap, upplysthet. De sex första tillstånden anses som lägre och utvecklas i förhållande till omgivningen. De sista fyra tillstånden beror på hur mycket man anstränger sig.

Målet är "Kosen Rufu", världsfred. Men de globala problemen kan inte lösas utan individens revolution och utveckling.

Det handlar om att blomma i sitt eget liv, på sin arbetsplats och i hemmet, säger en kvinna.

— Nichiren Shoshu har lärt mig att jag inte är så liten. Jag är värd någonting. Det ger ett starkt självförtroende, säger en annan kvinna med kraft och stolthet i orden.

I köket berättar Kazuko sedan hur hon började praktisera för 17 år sedan. Då handlade det mest om personliga bekymmer och att Nichiren Shoshu skulle hjälpa henne bort från dem.

— Då tänkte man inte så mycket på världsfreden. Jag bara chantade och väntade på att mötet skulle vara över. Nu när vi chantar för freden så vill jag verkligen ha fred.

Kazuko gör sin gongyo (ungefär bönestund) varje morgon och kväll. Övriga familjen, Günther och två tonåringar, lever som vanligt.

— Ju högre jag chantar ju högre brukar Günther skruva upp teven, säger Kazuko och skrattar igen. Hon störs inte av att övriga familjen inte deltar i gongyon. Men hon vill att de ska förstå. Det är en tanke som genomsyrar hela rörelsen.

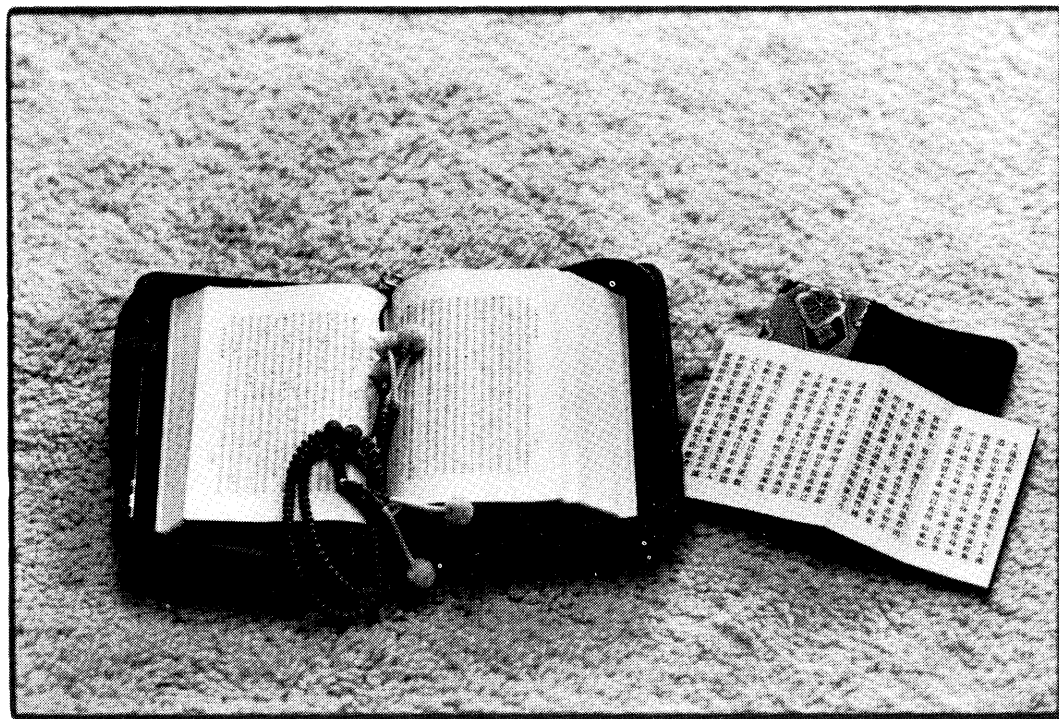
Den ideala situationen skulle vara om 1/3 är troende, 1/3 förstår oss och att 1/3 är likgiltiga eller oförstående. Då skulle vi kunna nå Kosen Rufu, världsfred, säger Kazuko.

Kazuko ser morgonstunden (gongyon) som ett sätt att ladda upp och se till att just den dagen blir så bra som möjligt. Stora tankar om fred blandas med praktiska problem som att diskaren på jobbet är sjuk. Hon tycker att hon med åren lärt sig att klara problem bättre.

— Många som har problem tänker bara på själva problemet. Med Nichiren Shoshu vet jag att problem går över, det är grundinställningen. Frågan är hur man ska gå till väga under tiden.

Vid tredje besöket är jag tidig. Kazuko bjuder på te och en efter en kommer kvällens deltagare in. En del börjar chanta direkt. Kazuko och några andra sitter i köket och läser japanska dagsidningar. På första sidan är en stor bild på statsminister Ingvar Carlsson i samtal med Soka Gakkais ledare, Daisaku Ikeda.

Kazuko ger mig en brochyr som berättar mer om Soka Gakkai. "För fred, kultur, utbildning" står det på framsidan. Soka Gakkai betyder ordagrant "värdeskapande förening" och organisationen bildades på 30-talet i Japan.



Radbandet symboliserar livet. De tre större kulorna symboliserar huvud och armar, de två undre, benen. Däremellan sitter 108 pärlor som symboliserar människans begär.

Kvinnorna utstrålar ett lugn och en säkerhet som man inte är van vid. Speciellt inte när det gäller invandrarkvinnor. Jag frågar om tron har något med det att göra.

De berättar då om hur Nichiren Shoshu riktar sig till vanliga människor. I andra buddhistiska inriktningar är det bara några få som kan nå buddhaskap, upplysthet. I Nichiren Shoshu har alla buddhaskapet inom sig själva, det gäller bara att utveckla det.

— Vi tror på "Human revolution". Den som praktiserar Nichiren Shoshu ändrar livets kvalitet och det påverkar omgivningen.

Varje person är viktig. Inom sig har hon, enligt Nichiren Shoshu, tio tillstånd; helvete, hunger, djuriskhet, ilska, hän-

Dess mål är "att bidra till var och ens individuella lycka, varje lands och samhälles välgång, samt en varaktig fred i världen".

På bilderna syns Soka-universitetet, Soka Gakkais kulturcenter i Tokyo och FNs fredspris som Daisaku Ikeda mottog 1983. Bilderna känns långt borta från Kazukos kök och kvinnorna som chantar i bakgrunden.

Samtidigt inser jag organisationens spännvid och jag är inte längre lika förvånad över att Ingvar Carlsson pratade med Daisaku Ikeda under sitt Japanbesök.

Rökelsedoften sprider sig

När gongyon sätter igång är det nästan fullt i rummet. 16 personer chantar. Väggarna kantas av portföljer, plastkassar och väskor. Där mattan inte räcker till har Kazuko lagt ut filtar. En del sitter på stolar, andra på knä, ytterligare några med benen i kors. Rökelsedoften sprider sig i rummet. Framför lackskåpet brinner stearin-ljus. En kvinna slår mot en metallskål som ger en vacker klang. Chantingen börjar. Allas blickar är vända mot gohonzon, pappersrullen i skåpet.

Med så många röster blir Nam-myoho-renge-kyo ett körverk. Det stiger och sjunker i styrka. Rummet vibrerar.

Den här gången noterar jag också att en del har ett slags radband mellan fingrarna. Ibland rasslar det till när de gnider kulorna mellan handflatorna. Efteråt får jag veta att radbandet symboliserar livet, man håller livet i sina händer. På den övre delen finns tre större kulor, (huvud och armar), på den undre två större, (benen). Däremellan sitter 108 pärlor som symboliserar människans begär.



Kazuko Flohr lyssnar till en kvinnlig Nichiren Shoshu-buddhist.

När vi sitter i ring ser jag att det är många yngre människor med, de flesta svenskar. Bara två killar finns med bland de 16, Lars och Hernandez. De yngre brukar träffas för sig, får jag veta, men idag möts de allihop för att berätta om Soka Gakkais nordiska ungdomsträff i Stockholm. En efter en ger de sina rapporter, en del entusiastiska, andra eftertänksamma.

En av dem är Ulla. Hon kommer från Finland och studerar ekonomi. I köket berättar Ulla hur hon började praktisera Nichiren Shoshu för 2 1/2 år sedan. Hon fick kontakt med organisationen precis på det sätt som man vill — genom en annan utövare.

— Det var en tjej på skolan som såg så lycklig ut. Jag frågade henne varför. Hon praktiserade Nichiren Shoshu.

När Ulla började praktisera mådde hon ganska dåligt. Hon hade svårt att klara språket och hittade ingen lägenhet. Nu känner hon sig mer nöjd med sig själv.

— Jag gör det här för att bli en bättre människa. Det ger mig större förmåga att förstå andra människor. Jag kan öppna mitt liv på ett annat sätt, jag är mer receptiv.

Vad är då en bättre människa, undrar jag.

— Man får en visdom och använder sitt Buddhaskap, säger Ulla.

— Man är en ärlig människa, man är naturlig, säger Ann-Sofie. Hon har praktiserat Nichiren Shoshu i fyra år.

Allt handlar om lagen om orsak och verkan. Du skapar själv orsaker i ditt liv. Om du stjälar och ljugar skapar du dåliga orsaker och bygger på dåliga karma. Om du är en vänlig person skapar du goda orsaker. Men det gäller att göra det för sin egen skull — inte för att få plus i kanten.

Ann-Sofie tycker det är viktigt att inte glömma bort sig själv när man försöker bli en bättre människa.

— Det värsta man kan göra är att ta livet av en människa. Det gäller även sig själv.

— Från och med NU — är viktigt. Men LIVET är viktigast, säger Kazuko.

När jag lämnar Kazuko och hennes vänner känns det som om jag bara förstått en bråkdel av den tro som ger dem styrka och gemenskap. Men jag har ändå förstått att Nichiren Shoshu ger dem kraft.

Kraft att klara sina egna liv. Och att verka för världsfreden.

Liten ordlista:

Nam-myoho-renge-kyo: Livets och universums outgrundliga lag.

Nam: Att hänge sig — och på så sätt locka fram sin inneboende styrka och nå en harmoni mellan sitt eget liv och universum.

Myoho: Outgrundlig lag — som beskriver livet och universum i sin helhet vilket är svårt att förstå och därför kallas outgrundlig.

Renge: Lotusblomma på japanska, symbolen för lagen om orsak och verkan. Nichiren Shoshu anser att vår framtid skapas genom våra nuvarande handlingar. Tron på orsak och verkan är att ta fullständigt ansvar för sitt liv.

Kyo: Ljud och vibrationer som sammanbinder universums energi.

Gohonzon: En pappersrulle där Nam-myoho-renge-kyo finns nedskrivet med kinesiska tecken och sanskrit. Texten är en avskrift av den ursprungliga Gohonzon, nedskriven av munken Nichiren Daishonin på 1200-talet.

Butsudan: Buddhistiskt skåp där Gohonzon förvaras.

Gongyo: Den regelbundna morgon- och kvällsandakten. Den består av att man chantar Nam-myoho-renge-kyo och att man reciterar två kapitel ur lotus sutran.

Kosen Rufu: Världsfred. En varaktig fred och lycka för hela mänskligheten som uppnås genom att sprida buddhismen.

Mänsklig revolution: Ett karaktärsskapande, att övervinna sin egoistiska natur och utveckla sig på ett positivt sätt.

Soka Gakkai: Betyder "värdeskapande förening". Det är en lekmanorganisation som bildades på 1930-talet för att stödja utövare av Nichiren Daishonins Buddhism. 1981 blev Soka Gakkai registrerad som en av FNs icke parlamentariska organisationer, (NGOs).



Bild: Marie Hedberg

I Guds tjänst

av Ann- Kristin Mossberg

VI är födda in i Frälsningsarmén, säger de två unga tjejerna, Maria Bergman 22 och Carina Råsberg 24 år. De är frälsningssoldater, men bär inte uniform. Och ser inte alls ut som de frälsningssoldater man ibland ser spela och sjunga på stan.

De ser ut som vilka ungdomar som helst i jeans och t-skirt. Men de tror på Gud och på Bibeln. Deras tro rymmer mycket kärlek och tillit men också tvivel.

Vi träffas en eftermiddag när solen lyser svagt genom det ständigt närvarande göteborgsdiset. De sitter i en soffa mitt emot mig i ett vardagsrum på centrala Hisingen. Maria har stort lockigt hår och bruna ögon. Hon uttrycker sig med hela kroppen och när hon inte pratar formas hennes händer runt en av soffkuddarna.

Carina har allvarliga gröna ögon och långt ljust hår. Efter varje fråga tänker hon en stund innan hon svarar.

De tycker att det varit en förmån att få växa upp med Frälsningsarmén, deras föräldrar är officerare där. En bra start i livet. Men de menar att de ändå gjort ett val. Att de funderat på egen hand och lärt känna Gud.

— Man blir inte kristen bara för att pappa säger att Gud finns, säger Maria.

Carina är uppvuxen i Sydamerika där hennes föräldrar arbetade för Frälsningsarmén. Hon har bott i Bolivia och i Chile. De flyttade tillbaks till Sverige när hon var 16 år.

Maria har bott i Sverige i hela sitt liv, men från och med i höst och två år framåt, blir det hon som bor i Bolivia. Där skall hon arbeta på ett av Frälsningsarméns barnhem.

— Jag som är uppvuxen med Frälsis i Sydamerika kan se skillnaderna. Jag är nog ofta ganska kritisk mot Frälsis i Sverige. Här fungerar Frälsningsarmén mer som en kyrka och har inte så stor social uppgift att fylla. De satsar mycket inåt och är inte så utåtriktade, säger Carina.

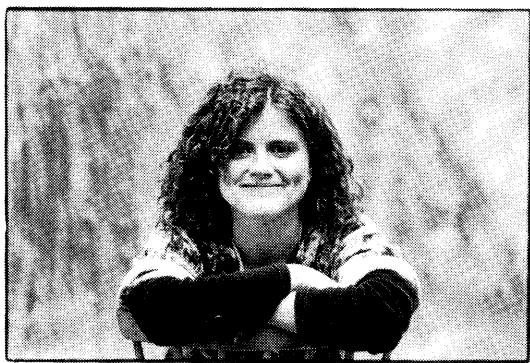
Söker upp de vinddrivna

Men Maria berättar hur hennes föräldrar varje helg söker upp ungdomar som är illa ute i Nordstan, och att de snart ska ta över driften av ett härberge som Frälsningsarmén driver för Göteborgs alla uteliggare.

— Men Frälsningsarmén är ju inte bara en social organisation utan framför allt en kristen, säger Carina.

— Ja, säger Maria, Gud presenterar sig genom oss. Om man lärt känna Gud har man lättare att förstå hans budskap.

De förklarar att det sociala arbetet bland annat är ett sätt att nå ut med det kristna budskapet.

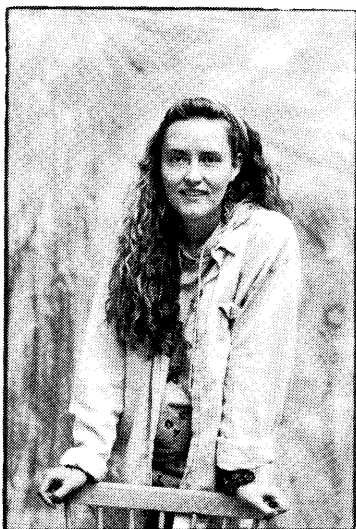


Maria Bergman

— Det är Satan som står för prövningarna i livet. Och ibland tillåter Gud det för att man skall lära sig något. Det kan vara svårt att förstå, men livet skall levas framåt och förstås bakåt, säger Maria och ler.

För dem märks Satan som oro eller irritation som sår tvivel.

— Gud har en mening vi inte alltid förstår och det gör att man tvivlar ibland. Och så finns ju Satan som inte vill att vi ska tro på Gud, och vi kristna är mer utsatta för honom än andra, säger Carina.



Carina Råsberg

— När människor är utslagna är de lättare att nå — när någon har testat allt och fortfarande är tom. Nej, det är inget utnyttjande, vi utnyttjar inte människor, tillägger hon snabbt och sen funderar hon och tillägger efter en stund:

— När någon är utslagen så har den människan inget hinder kvar mellan sig och Gud och har lättare att se vad som är viktigt i livet. I Sverige har människor det bra materiellt och klarar sig själva, här finns inte så många kristna som till exempel i Sydamerika. Det materiella kan fungera som ett hinder inför Gud.

Gudslängtan finns hos alla människor

Maria tror att Gud har skapat en gudslängtan hos alla människor. Att alla hela tiden söker efter Gud, men att en del applicerar denna längtan på saker som till exempel bilar, kläder och pengar. Utan allt detta blir det lättare att finna Gud.

— Men man kan naturligtvis finna Gud även om man har alla dessa saker.

Maria och Carina pratar om Gud som en gammal vän. Någon som alltid finns där och som de rådgör med. För dem är Gud ett levande väsen och inte en symbol eller en staty. Han ger dem trygghet och kärlek, och efter döden en tillvaro utan ondska.

— Det är inte så att vi tillber Gud utan att få något tillbaka. Det är en kärleksrelation, man vet att man aldrig är ensam och att man alltid är älskad, säger Carina.

— Gud har en plan med mitt liv, det finns en mening med att jag föddes. Därför rådgör jag med honom och om jag går hans väg kommer jag att bli lyckligast.

Men det är inte så att deras Gud skyddar dem från allt ont.

Vi tycker inte att kristna människor är bättre än andra, säger Maria

Deras Gud tränger sig inte på. För dem är kristendomen en religion för alla människor, något som alla kan tro på.

— Det finns så mycket sökande i andra religioner. Frågan är om de finner vad de söker. I kristendomen kommer Gud till dig, säger Maria.

— Det finns ingen kärlek i andra religioner. Man måste få tillbaka lika mycket som man ger i sin tro. Jag känner ödmjukhet och tacksamhet för att få tillhöra Gud, säger Carina.

Båda två går i Frälsningsarméns bibelstudier. Där diskuterar de texterna och Guds budskap med andra kristna. De tror att det är Guds egna ord som står i bibeln men att texterna påverkats av dåtidens normer. Därför kan det vara svårt att utläsa vad Gud egentligen menar. Som till exempel de kvinnofientliga uttalandena, som att kvinnan skall tiga i församlingen och att mannen är kvinnans huvud.

— Man blir väldigt upprörd när man läser det. Det är svårt att veta om det är Guds mening eller människornas. Fast när man säger så här, är det ju lätt att tro att man kan tolka Bibeln hur man vill, och så är det ju inte riktigt heller. Jag förstår inte de där texterna riktigt än. Jag har nog aldrig tänkt så mycket på det, säger Maria och ser ut som om hon kommer att göra det framöver. De tycker annars att kvinnor och män behandlas lika inom Frälsningsarmén.

— Vår nuvarande General är en kvinna, till exempel, säger Carina.

Det är svårt att tänka sig dessa unga tjejer i uniformer. De använder dem inte särskilt ofta och deras känslor för dem är kluvna.

— Jag skäms inte för att använda den, men den är lite tontig. Och så skall vi ju ha kjol och det är så otypligt. Jag har aldrig kjol annars, säger Maria.

— Uniformen inger förtroende. Den gör att folk känner igen en som kristen och frälsningssoldat. Fast den är ju omodern, säger Carina.

Svårt att ändra på uniformens utseende

Hur uniformen ser ut har bestämts högt upp i hierarkin och det är svårt att förändra. Argumentet mot ändringar av uniformen är att den skall vara enhetlig. Maria och Carina tror inte att det faktum att män har långbyxor och kvinnor kjol beror på en medveten könsuppdelning.

— Nej, det är nog snarare en generationsfråga. Våra mödrar skulle aldrig ta på sig något annat än kjol. Men det finns också unga tjejer som vill ha kjolen kvar, säger Carina.

I Frälsningsarméns ungdomskör som Maria och Carina är med i, består den enhetliga klädseln av en t-skirt som det står Frälsis på.

— Och vet man orsaken till att vi använder uniform, så skulle det idag räcka med dessa t-skirts. Uniformen började användas därför att det inte skulle spela någon roll hur man såg ut eller vilken samhällsklass man tillhörde, säger Carina.

För Maria och Carina har församlingen stor betydelse. Där kan de prata med andra kristna och dela med sig av tankar och erfarenheter.

— Det är viktigt att komma ihåg att organisationen inte är Gud, säger Carina. Gud använder sig av olika församlingar, som Pingstkyrkan och andra frikyrkoförsamlingar, och alla fyller de sin funktion.

Och för Maria och Carina är det Frälsningsarmén som uppfyller deras behov och önsknin

Skapande ögonblick i Canberra

av Anna Karin Hammar

Anna Karin Hammar är präst i svenska kyrkan, nu ansvarig för internationellt och ekumeniskt arbete i Lunds stift. Anna Karin Hammar arbetade som direktor för Kyrkornas Världsråds kvinnoavdelning 1986 till 1990.



WCC Photo:
Peter Williams

Australiens huvudstad bär ett aboriginalskt namn, Canberra, som betyder mötesplats.

När Australiens ursprungsbefolkning, the aboriginals, välkomnade Kyrkornas Världsråds medlemskyrkor, gäster, delegater och besökare från de flesta av världens länder till sitt land i Canberra den 7 februari i år, då gjorde staden skäl för namnet.

Öppningsgudstjänsten blev en mötesplats mellan folk från en mångfald kulturer och kyrkor, ja även religioner. Gudstjänsten inleddes med en urgammal rök- och reningssceremoni. Vi vandrade — många barfota — genom röken från gummiträdets blad och grenar in till det stora gudstjänsttältet. Så bereddes vi att nalkas landet, mysteriet och varandra i ödmjukhet och öppenhet.

En budbärare kom inspringande i tältet, där företrädare för the Aborigines var samlade kring altaret.

Bland dem var också den kvinna som var formell ägare till marken där tältet stod och där Kyrkornas Världsråds generalförsamling var tänkt att äga rum. Budbäraren bar på en förfrågan från Kyrkornas Världsråds generalsekreterare om möjligheten att få bruka marken under den tid som generalförsamlingen varade.

Efter bön och samråd skickades budbäraren tillbaka med budet att Kyrkornas Världsråd var välkommet att hålla sin generalförsamling i Aborigines land.

Det var för mig en fantastisk upplevelse att få vara med om detta historiska ögonblick, då the Aborigines frivilligt och efter eget val välkomnade representanter för världens kyrkor till sitt land.

En förlåtelsehandling

Det var en förlåtelsehandling av stora mått. Kyrkorna hade ju kommit i kapten Cooks och de europeiska invadörernas kölvatten, och mycket återstår ännu att ställa till rätta i relationerna mellan kyrkorna och ursprungsbefolkningen, men beslutet var tydligt: The Aborigines såg oss som vänner och bundsförvanter i kampen för livet, rättvisa och värdighet, och i generalförsamlingens tema "Kom, heliga Ande — förnya hela skapelsen!".

Anne Pattel-Grey, som samordnade the Aborigines förberedelsearbete, bekräftade att också för ursprungsbefolkningens kvinnor var inledningsgudstjänsten en särskilt stor högtid. Det var nämligen första gången på mycket länge som en kvinna hade en central roll i den traditionella riten tillsammans med männen.

Många, inte minst kvinnor och ursprungsbefolkningarna, känner till vad religion som förtryck kan betyda. Hur religion och kyrka, moské, synagoga, tempel, kan vara ett instrument för att förneka och beröva människor deras mänsklighet och livsbeaktelser.

Men det finns också en alternativ erfarenhet av religiositet och spiritualitet. Som kraftkälla, inspiration, identitet och perspektivgivare i omsorgen om livet och varandra.

I Canberra var det ofta kvinnorna som förmedlade och uttryckte den erfarenheten. Därför vill jag gärna fortsätta att berätta om några av kvinnorna och den tro som de gav uttryck åt under genelförsamlingen. Jag väljer några av de röster, som jag tror bär nyskapelsens anda i sig. Kvinnor som inte accepterar orättfärdighetens status quo och tigan-dets kultur, utan ger röst åt de marginaliserades och förtrycktas erfarenheter och hopp.

Jean Zaru — palestinier och kväkare

Mitt möte med Jean Zaru var ett återseende. Vi hade tidigare träffats på Cypern under en kvinnokonferens för rättvisa och fred i Mellanöstern, anordnad av

Kyrkornas Världsråds kvinnoavdelning och Mellanösterns kristna råd.

Vi flög i famnen på varandra — och vi grät. Vi delade något av den smärta som så många i Mellanöstern upplever inför de fredens och rättvisans bakslag som ockupationen av Kuwait, kriget mellan Irak, USA och FN-alliansen, innebär.

— Det är svårt nu, mycket svårt. Vi har genom intifadan praktiserat och förespråkat icke-våldsmotstånd och så händer det-ta oss. Vi ärlängre bort från en lösning än någonsin — men hur går det med ditt eget fredsengagemang?

Jag berättade att jag fortfarande hade mina dubier beträffande pacifismen, bland annat därför att jag tyckte att jag själv bar på allför mycket aggressivitet för att kunna vara en värdig förespråkare för en sådan hållning.

— Anna Karin, du har internaliserat förtryck. Du tror att du är våldsam, men det är du inte. Jag vet vad jag talar om. Vi palestinier har i intifadan praktiserat icke-våldsmotstånd, men gång på gång blir vi hållna för ansvariga för det våld som staten pressar på oss. Du ska inte tillåta att de patriarkala våldspräglade strukturerna styr din självuppfattning.

Utmanar kyrkornas delegater

Ur en djupt förankrad identitet talade hon med frimodighet för sitt folk under generalförsamlingen. Hon var den enda palestinern närvarande. Hennes kritik av Gulfkriget och hennes utmaningar till kyrkornas delegater under de politiska plenardebatterna förklingade ej ohörda:

— Ni är rättvisans profeter. Glöm inte att säga att alla ockupationer i regionen är olagliga. Jämlikhet måste gälla för oss såväl som för Israel... Är detta krig ett exempel på hur vi bör ockupera Palestina — genom krig? Vi har försökt att använda fredliga medel, men vad ska vi göra nu? Vi har deminiserats och behandlats som om vi inte existerade. Vilken är vår synd? Vad har vi vunnit genom att välja fredliga medel? Vårt folk lider. Var finns FNs moral och deras moral som ropar på rättvisa? Rättvisa kan inte vinnas på israelernas bekostnad, men inte heller på vår.

Vid en samling i kvinnornas tält, *Women Space*, förtydligade Jean Zaru sin hållning: "Icke-våldsmotståndet springer fram ur vår kompromisslösa vrede — vi vägrar att ge upp inför de patriarkala metoderna".

Jean Zaru hör till den växande skara av kvinnor och män för vilka begreppet "patriarkat" blivit ett omistligt analysredskap. "En ny världsordning", sa hon, "måste bygga på de trådar som kvinnor väver in i dagens samspel mellan människor". En ny världsordning kan inte bygga på gamla tankar och föreställningar från vilka kvinnornas perspektiv och erfarenheter utestängts, menade hon. Kanske vävde Jean själv in en ny tråd i väven till den nya världsordningen när hon i sin uppräknings av vad

Icke-våldsmotståndet springer fram ur vår kompromisslösa vrede — vi vägrar att ge upp inför de patriarkala metoderna

Jean Zaru



Teologen Chun Hyun Kyung från Korea, med doktorsgrad från Union Theological Seminary i USA.

"fred" skulle innebära inledde den med följande ord:

"Fred är ett tillstånd av respekt..."

Kritiken av ideologier — en fråga om respekt och makt?

Kanske är detta en av anledningarna till att kravet på delaktighet och demokratiska processer växer sig allt starkare inte bara bland Östeuropas folk utan också bland de företrädare för Tredje Världen, kvinnorna och ursprungsbefolkningarna som möttes i Canberra. Eva Chipenda, medarbetare i den Allafrikanska kyrkokonferensen vid dess huvudkontor i Nairobi och själv medborgare i Angola, yttrade följande i ett samtal om ideologier:

"Kristendomen påtvingades oss, medan man kallade vår egen religion för hedendom. Kolonialismen påtvingades oss. Maxismen påtvingades oss. Vi tilläts inte att kalla våra mödrar för mor, och våra systrar för syster — utan var tvungna att säga kamrater".

Bristen på respekt

Jag uppfattade den springande punkten i Eva Chipendas korta inlägg som just respekt — och brist på respekt. En fråga om vem som har makten att gestalta och uttrycka tro och samhällsliv. Det är inte ideologin "i sig" som står i fokus vare sig för Eva Chienda eller för andra nutida ideologikritiker. Många är tvärtom övertygade om att det inte finns några ideologier "i sig" utan enbart ideologier i specifika sammanhang och kontexter. Den påstådda "allmängiltigheten" uppfattas som en omskrivning



för de mäktigares försök att tvinga sitt sätt att tänka och sina erfarenheter på andra människor, vars egna erfarenheter och tänkesätt ringaktas eller betraktas som irrelevanta. Samma bedömning kan brukas inför begreppet demokrati.

Kravet på demokrati och förställningen om en allmängiltig för alla tider relevant demokratisk form — demokrati "i sig" — kan vara den starkes (till exempel Internationella Valutafonden, Världsbanken, USA eller våra västeuropeiska överflöds-samhällens) försök att hävda sitt systems och sin tankeforms överlägsenhet.

"Demokrati" kan också vara de marginaliserades krav på makt att forma och bestämma inriktningen på framtiden. När rösterna blandas i en komplex verklighet kan den som är fattig på makt och inflytande komma att utnyttjas av den som är rik på makt. Ett uttryck hämtat från Brigalia Bam, biträdande generalsekreterare vid Sydafrikanska kyrkorådet, passar in i detta sammanhang: "Never make the giants your allies".

Teologen Chun Hyun Kyung från Korea med doktorsgrad från Union Theological Seminary i USA, fångade i sin framställning den förnyelse av teologin och av maktförhållandena inom kristenheten som nu pågår. Professorn Chun är verksam vid

Den heliga Andens livsekonomi bygger på de livgivande krafter som finns i ömsesidighet, i jämlikt beroende och i harmoni. Den baseras inte på makten att dominera genom teknologi, vapen eller manipulation

Chun Hyun Kyung.



metodisternas största kvinnouniversitet med cirka 11 000 studenter, Ehwa University i Seoul i Korea.

I sitt föredrag varnade Chun Hyun Kyung för att göra generalförsamlingens tema "Kom, heliga Ande, förnya hela skapelsen" till en infantil bön i vilken allt ansvar överlätes till en till synes omnipotent Gud.

Tror inte på en straffande Gud

"Är inte detta frestelsen vi möter, att stanna kvar i passivitet i stället för att kämpa i solidaritet med alla livsformer? sa hon och fortsatte:

"Efter många år av sådan infantil bön vet jag att det inte finns några magiska lösningar på mänsklig syndfullhet eller för helandet av våra sår. Nu tror jag inte längre på en allsmäktig krigar-Gud som räddar alla de goda och staffar alla de onda. I stället tror jag på en Gud som har omsorg om oss och lider med oss, som gråter med oss efter liv, mitt i den grymma förstörelsen av livet.

Chun predikade omvändelse och en ny livsriktning. Kristna uppmanades att göra bot och omvända sig, att bekänna vårt intresse för pengar och klyftorna mellan oss.

"Vi behöver en ny inriktning", sa Chun Hyun Kyung, "den heliga Andens politiska ekonomi".

Den heliga Andens livsekonomi bygger på de livgivande krafter som finns i ömsesidighet, i jämlikt beroende och i harmoni. Den baseras inte på makten att dominera genom teknologi, vapen eller manipulation, menade Chun.

För att den livgivande ekonomin skall kunna förverkligas på vår jord krävs en förändring från att alltid sätta människan i centrum till att sätta livet i centrum. Vidare krävs det att vi överger dualismen (vi och dom-tänkandet, klyftan mellan andlighet och kroppslighet), till förmån för en livsbefrämjande kultur, sa Chun, och med sin livsbejakande framställning stod hon för ett av generalförsamlingens viktigaste plenarpresentationer.

En av dagarna tillbringade jag i kvinnornas tält, Women Space. Diskussionerna handlade om the Aborigines och särskilt kvinnornas tro och kamp. Erica Kyle, Jean Phillips, Lucy Lester och många andra kvinnor delade med sig av sina erfarenheter av kampen mot rasismen i det Australiska samhället. Det folkmord som pågått sedan 1700-talets slut — 7 av

10 av the Aborigines har dödats — går kanske mot sitt slut genom bland annat kvinnornas resoluta kamp och kraft.

Anne Pattel-Grey var initiativtagare för den första riktigt stora demonstrationen mot rasförtrycket i Australien 1988, 200 år efter kapten Cooks invasion. Erica Kyle stod för en lika enkel som genial demonstration under premiärministern Bob Hawkes tal till generalförsamlingen. Medan Hawke skrädde orden om hur mycket pengar som satsas på the Aborigines, höll hon tyst upp sin handskrivna skylt: Justice for the Aborigines - when?

Jean Phillips, diakonissa i Brisbane, arbetar i Queensland, och är mycket aktiv i arbetet för att stoppa polisvåldet mot sitt folk. Proportionerligt dör många fler av the Aborigines i häkte än andra invånare.

När några av Aborigines-kvinnorna så beredda sig för en traditionell dans och målade sina bara överkroppar, förstod jag att Jean Zaru hade rätt. Kvinnor kan stå för livet. Vi behöver inte internalisera de patriarkala våldsstrukturerna.

Jag satt på marken, ganska nära de kvinnor som beredde sig för dansen. Jag kunde uppfatta den meditativa sång som de sjöng med vissa uppehåll. Jag var fullt övertygad om att den kom från skapelsen hjärta. Och så tror jag än.

Början på något nytt?

— Det här var kul! Kanske kan det bli ett första steg till något nytt för unga tjejer i kvinnokampen.

Det säger Karin Olsson på Kommunistisk Ungdom (KU) i Stockholm som organiserade det nationella mötet för unga vänstertjejer för ungefär en månad sedan.

Mötet, som hade rubriken "Räcker det med att bränna BH:n" samlade ett 70-tal tjejer från hela landet, och de flesta var under 25 år.



— Många verkade inte heller vara organiserade någonstans. Ett tjugotal är redan medlemmar i KU, säger Karin Olsson, som menar att det var bra att så många oorganiserade kom.

— Mötet är en fortsättning på den vänsterungdomskonferens som hölls i Uppsala i höstas. Där träffades tjejerna vid något tillfälle för sig och föreslog ett möte senare bara för unga vänstertjejer. De bad KU om hjälp att organisera detta, men det var deras idé och ett led i arbetet på att ena vänstern, berättar Karin Olsson.

Bildband om pornografi

Mötet inleddes med att Gudrun Schyman från vänsterpartiet talade om vad EG kan komma att innebära för unga kvinnor. Därefter visade Lisbeth Berg ett bildband om pornografi som producerats av Folkaktionen mot porr och prostitution. Hon berättade också om Folkaktionens verksamhet. Före lunch talade även Gerda Christenson om Kvinnofrontens arbete.

Efter lunch var det dags för Åsa Crona-Leandoer att berätta om tankarna i sin bok *Bakom spegeln*, om skönhetsmyters grepp över kvinnorna.

"Till prostitutionen knyts mannens mest förbjudna sexuella fantasier", skriver Hanna Olsson i sin bok *Catrine och Rättvisan*. "Allt det som i vårt samhälle inte

får yppas, de svarta drömmarnas lustuppfyllelse, att vilja skada, att själv bli plågad, att bli förnedrad. Och nära den sköra sexuella identiteten hos många män ligger våldet på lur. Därför finns alltid våldet — och morden — med som en del av prostitutionens verklighet".

En annan sida av våldet och sexualiteten talade Ebon Kram från ROKS, Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sverige, om.

Tolv års arbete i Kvinnojourerna har givit ROKS stor kunskap om omfattningen av kvinnomisshandel, mekanismerna bakom den och samhällets reaktioner.

Det handlar om makt

"Varför går hon inte när han slår henne?" är en av de vanligaste frågorna kring misshandeln. Ebon Kram menar att vi redan där hamnar lite snett. Det rimliga borde vara att först fråga: "Varför slår han?" eller "Varför går han inte om kvinnan är så föraktlig att hon måste piskas upp?".

Det handlar om makt; makt och maktlöshet. Det är ett starkt kontrollerat våld, det riktar sig mot just den kvinnan, inte vilken person som helst som misshagar mannen. Misshandeln sker ofta i sovrummet, efter festen, när gästerna gått, mannen slår så att det inte

Svensk socialdemokratisk ekonomi av idag:

av Anna Karin Jansson

syns. Och han stoppar oftast innan det blir för allvarligt. Det är vanligt att mannen vill ha samlag efter misshandeln.

En norsk undersökning gjord av rättspsykologen Eva Lundgren visar att det finns en medveten koppling mellan kontroll, våld och sex hos männen som misshandlar. Mannen känner att han behärskar såväl livet som döden, han känner sig som en "riktig man", och det är den maktkänslan som gör honom kåt.

Flera av männen som intervjuas i Eva Lundgrens undersökning berättar att de får orgasm när de slår, när de känner att de har kvinnan helt i sitt våld.

— Just därför jagar den misshandlande mannen en viss kvinna land och rike runt, det är just med henne han når fram till den upplevelsen, säger Ebon Kram.

ROKS beräknar att det äger rum mellan 300 000 och 500 000 tillfällen av kvinnomisshandel i Sverige varje år. En kvinna i veckan dör till följd av misshandel.

Tredje kvinnan slagen av samma man

14 000 fall polisanmälades 1989. Kvinnojourerna har haft 21 000 hjälpsökande kvinnor 1989. Efter tolv års verksamhet har jourerna hunnit ta emot den andra och tredje kvinnan som misshandlats av samme man.

Av de som vistas på kvinnojourerna har bara fem procent polisanmält misshandeln. Det ger en uppfattning om mörkertalen.

Såväl kvinnomisshandel som prostitution är kollektiva mansfrågor i den meningen att de gäller män från alla samhällsklasser, säger både Ebon Kram och Hanna Olsson.

Sist talade Aase Bang från SKV.

Efteråt diskuterade mötet vad unga tjejer kan göra i kvinnokampen.

— Vi hade pratat lite om det innan, ifall det är dags att dra igång en ny kvinnoorganisation.

En del var nog lite tända på det, berättar Karin Olsson.

— Men efter att Aase Bang hade talat tyckte många att det vore bättre att jobba med organisationer som redan finns. Vi skulle exempelvis kunna bilda en ungdomssektion till SKV.

I slutet av augusti planerar därför tjejerna att hålla ytterligare ett möte. En veckohelg, där det finns mer tillfälle till gruppdiskussioner och "fritt snack", och där deltagarna kan lära känna varandra bättre.

KU och SKV fick i uppdrag att tillsammans ordna veckohelgen i augusti. Exakt tid och plats är ännu inte bestämt.

— Som helhet tycker jag att mötet i lördags var bra. Vi kan ju hoppas att det blir första steget till något för unga tjejer som vill aktivera sig kring kvinnofrågor.

— Unga tjejer känner sig ofta inte riktigt hemma i de olika kvinnoorganisationer som redan finns. De känner sig också lite främmande för "de hårda feministerna" som talar mycket om männens roll och manssamhället.

— Här finns ett tomrum idag. Om de unga tjejerna hittar en bra, självständig form för sitt engagemang kan de fylla en viktig roll i kvinnokampen.

Text och bild: Eva Nikell

Det går knappast att undvika att råka på Sven Grassman då man läser om modern svensk nationalekonomi. Grassman kan vara konventionell på många sätt, säkert har han både rätt och fel i vad han säger; de flesta ger honom dock erkännandet av att våga ta strid för sin övertygelse och mot sina socialdemokratiska partikamraters högervändning.

I slutet av 70-talet tvingade han — i stort sett av egen kraft — den svenska finansledningen att erkänna att allt dåvarande tal om Sveriges bytesbalansunderskott hade överdrivits med 400 procent!

Som med all annan vetenskap, beroende på vem man är och hur man ser på saken, kan det mesta stämma. Vad gäller den svenska bytesbalansräkningen hade Sverige valt att tillämpa en annan sorts uträkning än internationellt tillämpad praxis.

Grassman är ju, som han själv säger, socialdemokrat, han tror bara inte på det etablerade talet om kris. I motsats till Johan Lönnroth och även borgerligt orienterade ekonomer, hävdar Sven Grassman att det inte behöver finnas någon motsättning mellan låg inflation och låg arbetslöshet.

Detta får han som sagt kritik för, av både höger- och vänsterfolk.

"Grassman lever i sin egen verklighet", har det kommenterats.

Nationalekonomen Grassman tror på tillväxten, på ett traditionellt gediget socialdemokratiskt sätt. Ökad produktion ger ökad konsumtion som stimulerar till ännu större produktion. Det är alltså inte något störtande av det kapitalistiska systemet som Grassman eftersträvar. Däremot vill han att frukterna av en hög tillväxt — skapad av rätta politiska beslut — skall fördelas på ett mera rättvist sätt än vad han anser socialdemokraterna har ägnat sig åt det senaste decenniet.

Han talar mycket om hur re-

surserna fördelats från de många till de få under 80-talet.

I sitt korståg mot sossarnas högervändning, har han gjort sig känd för att tala klarspråk. I en av sina lättlästa nationalekonomiska böcker för allmänheten "Till en kvinnlig vikarie", skriver han att Feldt "i allt väsentligt omfattar sina politiska motståndares ekonomiska analyser och har visat sig mer villig att svära på magisterns ord än någon av näringslivets borgerliga professorer skulle våga".

Till sin hjälp anser Grassman att Feldt haft "en handfull handelshögskoleelever med bristfälliga kunskaper och utan förmåga till distans och politisk analys".

I bokens första kapitel, där Grassman vänder sig just till en kvinnlig vikarie uppmanar han henne att tänka efter vad det beror på att hon lever på osäkra vikariat med dålig lön och dåligt socialt anseende, medan de svenska aktievinsterna varit störst i världen.

Han säger sig förstå att det kan vara svårt att tränga igenom vad finansministrarna egentligen håller på med, men tar hon inte reda på hur det förhåller sig "förtjänar hon inte att få det bättre", anser han.

På samma sätt som Skara-Berts förenklingar av verkligheten, både ger en igenkännande känsla och en otrevlig bismak, gör Grassmans det. Han vet hur folk misstror "en handfull ordvrängare i huvudstaden" och han spelar på det.

Men med vetskap om Grassmans envetna kamp mot högerströmningarna inom politiken borde ingen kunna missförstå Grassman då han för ett tag sedan i en intervju sade sig vilja ha borgerlig valseger. Detta eftersom en borgerlig regering aldrig skulle lyckas föra en sådan höger-inriktad ekonomisk politik som nuvarande socialdemokrater, utan att få facket och folket emot sig.

Inte ens vänsterpartistiska partitoppar kan väl med handen på hjärtat påstå att de verkligen tror att det är en borgerlig regering Grassman vill ha...?



På våren flyttar Dieter och Marina ut till sin älskade koloniträdgård i centrala Berlin, där de bor fram till hösten. De vet inte hur länge de får ha den kvar, efter återföreningen. Marken är attraktiv för nya husbyggen.

Monopolspel om tillvaron

(BERLIN) De båda Tyskland blev ett och massmedia svämmade över av rapporter. Men hur gick det sen?

För familjen Holling i Östra Berlin blev livet som dotterns nya monopolspel. Första tärningskastet gav en efterlängtdad röd Renault. Med det andra förlorade föräldrarna Marina och Dieter sina jobb.

Just på tröskeln till vuxenvärlden öppnade dottern Marlen famnen för en okänd rosaskimrande kvinna — Barbie...

Text: Justina Öster Bild: Jan Lindkvist

Ett halvår efter återföreningen lever familjen i ett mix-max av gammalt och nytt.

Marina och Dieter tankar flitigt sin nya ögonsten — den röda Renaulten — och skriver upp utgifterna i en speciell anteckningsbok. Men ofta tar de sin tillflykt till den gröna oas — koloniträdgården med stuga i Pankow, mitt i Berlin — som de hade före återföreningen.

13-åriga Marlen går varje torsdag till lektionerna i "produktivt arbete", som nu döpts om till "arbetslära". Där lär hon sig — som alla barn före henne i det forna DDR — hantera skruvstäd och bormaskin. Samma gamla läroböcker används ännu.

Dieter och Marina tycker inte om det. Men Marlen och klasskamraterna fnittrar mest åt styckena med hyllningar

av kroppsarbete och industriproduktion och de pedantiska reglerna om ordning, reda och renligheten på arbetsplatsen.

Att rita tekniska skisser inför det praktiska arbetet är trist, men att fila, banka och borra de utdelade styckena i hårdmetall till borrhåll är desto roligare, tycker Marlen. Även om ställen numera tillverkas för hemmabruk och inte längre säljs vidare genom det företag, ett slags kollektiv för socialistiskt arbete, som bistår skolan med lärare och undervisning.

Lärarnas och företagets framtid är oviss. Troligen kommer arbetsläran att ersättas med undervisning i hemkunskap och matlagning, som vi känner igen från väst.

Batman och Barbie

Efter skolan återvänder Marlen till sitt flickrum, där väggarna tapetserats med Alf och Batman och Barbie tronar i sin rosa dubbelsäng.

Det står i bjärt kontrast till det öronbedövande dånet i den omoderna grå lärosalen. Kontrasten är som en bild av östra Tyskland — där gammalt oupphörligt kolliderar med nytt och ingen riktigt vet vart det bär hän.

Familjen Hollings hyreshus står i hjärtat av den gamla stadsdelen Prenzlauer Berg, där starka protester mot det snabba enandet höjdes när de båda staterna slogs samman den tredje oktober i fjol. De omgivande husen har renoverats och hållits efter. De var östtyska. Men Hollings hus har fått stå och förfalla och signalerar med sin hårt åtgångna fasad och förslummade bakgård — västtyskt ägarskap.

Ägarparet från väst har varit och tittat på huset som de nu, efter 40 år, kräver tillbaka. Marina och Dieter har inte träffat dem, men hört pratet bland grannarna. Många är rädda att tvingas ut på gatan, utan hem, när huset skall rustas och hyrorna höjas. Marina och Dieter oroar sig inte så mycket, inte som grannkvinnan som också hon snart kommer att stå utan jobb med sin ett och ett halvt år gamla dotter.

Monopolspelet, "Monopoly", gjorde sin entré hos familjen Holling när muren öppnades. De fick det i present av släktingarna på andra sidan muren, när familjen besökte dem. För första gången. Ungefär samtidigt beslöt sig Marina för att gå ur kommunistpartiet, numera PDS.

— Men jag var nog lite för snabb, säger hon efteråt. Det var därför jag var en av de första som fick gå från arbetet



Efter sammanslagningen gjorde den amerikanska coca colan i plastflaskor sitt intåg i makarna Hollings liv. Dieter pustar som vilken västtysk man som helst efter inköpen i västra Berlin.



Hemma i vardagsrummet leker 13-åriga Marlen med en helt annan bil än familjens. Rosaklädda Barbie med långa blonda lockar kräver en rosa campingbil med matchande utrustning.

på östtyska trafikdepartementet. Men, tillägger Marina, jag ångrar mig inte. Nu kan jag se mig själv i ögonen.

Allt som hänt det senaste året motsvarar ett helt livs upplevelser, tycker Marina. Ibland tror hon att hon skall vakna upp till det gamla livet igen och upptäcka att allt var en dröm.

Partipamparna levde gott

— Vi gick med förbundna ögon. Vi visste ju inte om något annat! Nu förstår jag inte hur vi kunde leva som vi gjorde. Det gör ont att upptäcka hur lurade vi var medan partipamparna levde gott.

— Ständigt fick vi höra att allt från väst var dåligt. Jag anade att det inte var så hemskt, men hade ingen möjlighet att lista ut hur det egentligen låg till. På arbetet fick jag skriva på ett formulär och intyga att jag inte skulle ta kontakt med mina släktingar i väst. Jag skickade ett födel-sedagskort ändå och det öppnades, naturligtvis.

— Vilken upptäckt sen att åka till väst och se: De är ju också människor. Som vi!

Dieter håller med, säger:

— Vi har några år svåra år framför oss. Två...tre...fyra. Men det priset är vi beredda att betala. Vi kunde inte fortsätta som vi gjorde. Hela landet var kört i botten.

— Jag tror fortfarande på marxismen, tillägger Dieter. I teorin. Men ingenstans i världen där den praktiserats har det fungerat.

Marina nickar. Hon funderar över hur det skall gå för kvinnorna i det nya Tyskland. I DDR var det aldrig några problem med dagisplatser, men de är få i västra Tyskland där kvinnorna oftast förväntas bli hemmafruar när de får barn. Den lediga "städ dag", som alla östtyska kvinnor med familj hade rätt att ta ut varje månad, har försvunnit efter enandet.

I diskussionerna om ny abortlagstifning — abort är förbjuden i västtysk lag med vissa undantag men har varit fri

i Östtyskland — håller Marina fast vid att kvinnan måste få bestämma själv om hon vill föda sitt barn eller inte.

Hittills har östtyska kvinnor, som valt att ta hand om sina barn på egen hand klarat sig bra, förklarar Marina.

— Östtyska staten har alltid värnat om barnen och ställt upp med ekonomiskt stöd. Nu får de ensamma mammorna det sämre.

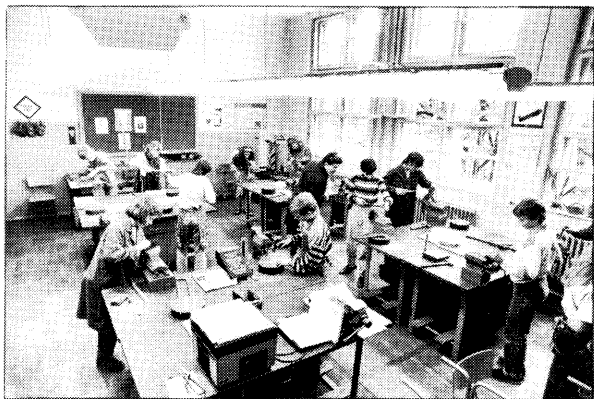
Marlen, som Marina motvilligt började lämna på dagis när dottern fyllt sex månader, går nu i sjunde klass i en gammal skola, några kvarter hemifrån. Föräldrar med lång resväg och tidiga arbetstimmar kan lämna sina barn i skolans "fritidshem" ett par timmar före första lektionen. Där får de frukost och sällskap.

Engelska favoritspråket

Marlen började läsa ryska i femte klass, men efter murens fall fick de som ville välja bort det. Marlen kastade lättad det krångliga alfabetet över bord, men senare kom nya bud. Alla som vill ha en godkänd examen efter tio år måste ha läst ett språk i sex år. Det betydde ryska igen för en motvillig Marlen.

Hon föredrar engelska, det dominerande språket i TV:s hitlista med nya låtar, som Marlen spelar in på kassetband på söndagsförmiddagarna. När muren ännu stod orubblig kostade den enkla bandspelaren en dryg månadslön för byggnadsingenjören Dieter. Det motsvarar idag omkring omkring 4200 svenska kronor. Nu reas samma apparat ut för 140 kronor. Men ingen vill ha den.

Familjen bor i en rymlig lägenhet med högt i tak och en månadshyra som ännu inte höjts från drygt 200 svenska kronor. Telefon väntar de fortfarande på, men badkar och tvättmaskin i badrummet hade de redan innan de bägge staterna slogs samman. I vardagsrummet står flera prydnadsbägare från resorna i de östra grannländerna. Dit åkte familjen gratis med tåg när Marina fortfarande hade sitt arbete kvar på trafikdepartementet.



Arbetsläran i en sliten, grå industrilokal, där Marlen och klasskamraterna lär sig hantera skruvstäd och fil, står i bjärt kontrast till...



... Marlens flickrum, där hon bjuder vännerna på kalas med läskoch monopolspel. Buntarna med leksakspengar är ett alldeles nytt fenomen på östra sidan av den forna muren.

I ena hörnan i vardagsrummet har Dieter och Marina sin dubbelsäng. I den andra står soffgruppen och ett bord med gulrandig vaxduk framför TV:n. Där samlas familjen på kvällen och väljer mellan satellitkanalerna medan de äter sin kvällsmat, "Abendbrot", med mörkt bröd, ost och korv.

Numera handlar Dieter och Marina så gott som all mat i västra Berlin. Det är dagen före Marlens trettonde födelsedag och de hoppar i sin Renault, som de köpte i Västtyskland efter muröppningen.

Dieter trampar på gaspedalen, men kort därpå på bromsen. Han svär till över det gamla Östberlins nya fenomen — ändlösa bilköer, där begagnade bilar från landets rika del tävlar om utrymmet med de hostande Trabanterna.

Efter en segdragen tur, som gått betydligt snabbare med spårvagn, parkerar Dieter bilen utanför varuhuset Kayser, där de brukar handla numera. Priserna är lägre tack vare frånvaron av reklam på förpackningarna. Det är billigare att handla i västra än i östra Berlin, även om skillnaden inte är så stor. Släktingarna ute i det forna DDR känner av prisökningarna betydligt mer, förklarar Marina.

En del billigare — en del dyrare

Det dagliga brödet, ölen och korven har blivit dyrare för familjen Holling. Men tvättmedlet, smöret, kaffet och frukten — i ny mängd — har sjunkit i pris. Frukten behöver paret hur som helst inte handla. De har fullt med äpplen, päron och björnbär i sin koloniträdgård.

Dieter och Marina plockar varuvagnen full med mat som Marlen aldrig haft på tidigare kalas - amerikansk coca cola, chips och chokladpudding...

De pustar när de packar in all kalasmat i bilen och styr hemåt, förbi ett nytt inslag i östra Berlin — gatuköken på hjul och stånden där allt från frukt, grönsaker, kläder, sprit och cigaretter bjuds ut. Framför allt av vietnamesiska invandrare, som den östtyska staten välkomnade, men som de före detta östtyskarna i allmänhet vill skicka tillbaka hem.

Konkurrensen är tillräcklig som den är på deras krympande arbetsmarknad, resonerar flertalet. Marina pekar på den ena firmabilen efter den andra utanför östliga hyreshus, som ska renoveras.

— Tiitta, bara firmor från västra Tyskland fast vi har så många arbetslösa. Rena sabotaget!

Dieter instämmer:

— Östtyskar som åker över och jobbar i väst får sämre lön än västtyskar. En del tjänar lika mycket, men de måste alltid arbeta mer.

Dieter var aldrig med i gamla kommunistpartiet. Därför fick han aldrig några premier om ett eller ett par hundra mark, som de andra som valdes ut för att kanta vägen vid olika marscher och statsmannabesök.

Nya krav på kunskaper

Den vidareutbildning, som vissa partianslutna kolleger på hans nu nedlagda arbetsplats fick, var Dieter också utestängd från. Hans ingenjörsutbildning är inte mycket värd i västra Tyskland, där han också möts av nya krav på kunskaper i data och engelska, som han aldrig läst.

Dagarna i det nya Tyskland går och en dag kommer Marina hem, upklädd och strålände och berättar:

— Jag har fått jobb!

Hon ska hålla i sjukförsäkringarna för de anställda på det nya tyska trafikdepartementet. Först blir det tre månaders utbildning, bland annat i data och med en praktikkurs i Hamburg som avslutning. Marina får samma lön som på det östtyska departementet de första månaderna. Hur mycket den sen ska höjas vet hon inte.

Borde hon inte få lika hög lön som kollegerna från västra Tyskland, när det inte längre finns östtyskar och västtyskar? Marina visar prov på sin östtyska ödmjukhet, slår ner blicken och skrattar lätt.

— Nej..., säger hon tveksamt. Men det är sant allt det där talet om östtyskar som andra klassens medborgare. Se bara på oss när vi handlar i östra Berlin. Vi går underdånigt fram till expedienterna, som står och skvallrar, och ber om ursäkt för att vi stör. I väst är kunden kung. Servicen är fantastisk... Vi har mycket att lära oss.

Vi blir avbrutna av grannkvinnan som tittar in med sin lilla dotter.

Återföreningen har inte blivit vad hon hoppats på, säger hon. Allt gick för fort. Det blev ändå ingen demokrati. Alla vanliga människor, som börjat hoppas, fick aldrig komma till tals.

Men Dieter och Marina är inställda på att vänta. De brydde sig inte om det storslagna firandet när de båda tyska staterna gick samman. Förändringarna kommer ändå inte att märkas förrän om flera år, resonerar de.

— Om tio år, svarar Dieter på frågan. Om tio år kan de båda tyska folken bli ett folk.

Tänker Bildt stänga

Man talar stort om den europeiska humanismen,

Det borgerliga alternativet innebär, skriver Carl Bildt i en programartikel i Svenska Dagbladet den 5 maj, att i det svenska samhället starkare förankra den europeiska humanismen med dess rötter i det kristna kärleksbudskapet och Jesu ord i Bergspredikan. Denna humanism har hittills varit mera företrädd på kontinenten än i vår nordliga utkant av Europa, skriver Bildt.

Jag undrar vilken historisk horisont en svensk partiledare har när han faller ett sådant omdöme. Är det i 30-åriga krigets

Tyskland han finner den europeiska humanismen förankrad eller i Kaiserns eller Hitlers? Är det 1900-talets europeiska kolonialvälden som har sina rötter i Jesu bergspredikan? Är det dagens brittiska folkpension eller den franska fattigvården som bäst förkroppsligar det kristna kärleksbudskapet? Och respekten för individen — skall vi lära den av de tyska tullmän som nu tvingar inresande tyskor till gynekologisk undersökning för att upprätthålla det tyska abortförbudet?

av Sven Lindqvist

"Den lilla världen"

Om någon trodde att dagens svenska välfärdssamhälle är ett uttryck för humanistiska värderingar, så har hon helt fel. Vår välfärd är bara en förlegad kollektivism som skall sopas undan efter nästa val, säger Bildt. Först och främst gäller det att "stärka den lilla världen".

Vad betyder det? Vad blir de praktiska politiska konsekvenserna? Tänker han stänga daghemmen?

Nej, så tydligt kan en svensk partiledare ännu inte tala. Bildt säger i stället så här:

"Politiskt innebär det framför allt att återge föräldrarna huvudrollen som fosterare".

Vilken av föräldrarna tror ni han tänker på? Vem är det som för att förverkliga den europeiska humanismen och det kristna kärleksbudskapet skall stanna hemma från jobbet och återta sin länge försummade huvudroll? Kan det vara pappan?

Svaret på frågan finner man i "Barnby-tarsamhället", en artikel av Svenska Dagbladets politiska huvudredaktör i samma dagstidning.

Det gäller att "återupprätta hemanbets ära", skriver Mats Svegfors. "I sitt hem härskar kvinnan. Som kommunalanställd omsorgsarbeterska är hon reducerad till proletär".

Var är det i så fall mannen härskar? Och vad är den privatanställda mannen reducerad till? Hur som helst är han nog glad att ha egen inkomst.

Utgångspunkten för Svegfors är den statistiska uppgiften att det totala antalet arbetstimmar i svensk ekonomi är ungefär detsamma idag som det var 1960, innan kvinnorna gick ut på arbetsmarknaden. Detta gör honom förvånad och upprörd. Uppenbarligen har han aldrig hört talas om den utbildningsexplosion som gör att ungdomen i dag kommer mycket senare ut på arbetsmarknaden än 1960. Lika lite har han hört talas om sänkningen av pensionsåldern, längre semester eller andra arbetstidsförkortningar.

Svegfors inser inte att dessa förändringar kraftigt skulle ha minskat det totala antalet arbetade timmar — och att det är kvinnornas inträde på arbetsmarknaden som gör att antalet arbetade timmar trots allt ligger kvar på samma nivå som för 30 år sedan.

Han drar — fråga mig inte hur — i stället en helt annan slutsats.

Kvinnornas arbetsmarknad är inte en "reguljär" arbetsmarknad, en sådan som män arbetar på. De flesta kvinnor som lämnade hemmen i slutet av 60-talet och framåt, fick inte riktigt arbeten. De ham-

nade i stället på en 'kinesisk' arbetsmarknad, dock med den skillnaden att de inte tvättade skjortor åt varandra utan tog hand om varandras barn".

Gratisarbete

Och det var ju inget riktigt arbete, utan bara vad de egentligen skulle ha gjort gratis där hemma, i "den lilla världen", i humanismens och det kristna kärleksbudskapets värld.

Vad är då lösningen? Skall kvinnan åter kedjas fast vid spisen? Nej, givetvis inte! Det är valfrihet Mats vill skapa. Han tar de pengar som nu går till daghemmen och använder dem för att sänka skatterna och låter sedan familjerna själva bestämma hur de vill ordna barntillsynen och hur den skall fördelas mellan makarna.

På det viset kan det ju precis lika gärna bli mannen som kedjas vid spisen, inte sant?

Men den kvinna som trots allt skulle vilja ha sitt barns gamla förlegade, kollektivistiska, dirigistiska dagisplats kvar — hur blir det med hennes valfrihet? Jo, säger Svegfors, den professionellt framgångsrika kvinnan kan anställa någon som sköter hemmet.

Varsågod: hembiträdet tillbaka!

alla våra daghem?

men det är europeiska hemmafrun man vill ha tillbaka

Medan underklassens kärringar får hålla sig hemma och sköta sina snoriga ungar själva. Rätt åt dem som i 30 år har haft mage att begära betalt för det!

Om man slutar ge egen inkomst åt kvinnor som ändå inte gör något annat än "sköter varandras barn", så skulle det äntligen bli slut på det gigantiska resursslöseri som den svenska "daghemsekonomin" har tillåtit sig. "Bildligt talar kunde daghemmen byggas om till produktionslokaler".

Jaså. Och vilka skulle arbeta där då? Kvinnorna skulle ju gå hemma och sköta barn, handikappade och gamla. Männen har, när konjunkturer så tillåter, redan nu sina arbeten utanför vård och omsorg. Det

det "gratis" i hemmen, så minskar kommunens utgifter men också dess skatteinkomster. Mannens skattebörda minskar men familjeinkomsten minskar också och därmed ökar mannens försörjningsbörda. Utförs vårdarbetet av yrkeskvinnor, finns skattebördan kvar, men varje kvinna har sin egen inkomst. Jag har hört talas om kvinnor som sätter värde på det.

Europeiska hemmafrun

Man talar stort om den europeiska humanismen, men det är den europeiska hemmafrun utan egen inkomst eller pension man vill ha tillbaka. Man talar om att "stärka familjen", men vems ställning tror ni det är man stärker om man avskaffar

mycket om och som närmaste släkting fortsatte jag att ta hand om honom när han blev 'underlig' i huvudet. De senaste åren har varit förskräckliga. Han känner ej igen sina kläder och saker och påstår att allt är bortbytt och stulet... Blir ett rasande monster som ideligen beskyller och hotar mig... Polis och advokat hänvisar till maktlösa läkare, som ej kan få in honom någonstans. Socialdistriktet föreslår hemtjänst så att jag kunde vila mig, men han släpper inte in dem. Inte en ledig dag sedan det började... Genom att jag hjälpte honom har jag ingen ATP och förlorar över 100 000 kronor om året. Lägenheten är hans. Vad gör jag utan inkomst, utan bostad och utan hälsa? Hjälp mig!"



Bild: Gun Andersson

enda som skulle frigöras om man stängde daghemmen är lokalerna. Det är inte framför allt lokalbristen som hindrar svenskt näringsliv att expandera. Vari ligger alltså resursslöseriet?

Vad Svegfors inte har begripit är att vård och omsorg är ett arbete som under alla omständigheter måste utföras. Utförs

daghemmen? Man guller om den lilla världen och de nära och kära. Men samma dag hade Svenska Dagbladet på insändarplats ett vittnesbörd om hur denna lilla värld i verkligheten kan se ut.

En kvinna berättade om sitt liv med en anhörig som varit senildement sedan 1979. "Han var en god människa som jag tyckte

"I sitt hem härskar kvinnan", inte sant Mats Svegfors? Ett lärorikt exempel på europeisk humanism, eller hur Carl Bildt? Redan i dagens "dirigistiska", "kollektivistiska", "resursslukande" välfärdssamhälle finns det sådana kvinnoöden. Hur skall det inte bli när Bildt och Svegfors har fått återupprätta hemarbetets ära?

SKV KRÄVER BESKED

AV ANITA GRADIN:

Göteborg den 18 april 1991
Anita Gradin
Utrikesdepartementet
103 33 Stockholm

I ditt brev till oss i Svenska Kvinnors Vänsterförbund daterat den 17 december 1990 skriver du att de 25 arbetsgrupperna som arbetar med integrationsfrågorna hade fått i uppdrag att redovisa vilka problem, frågor och projekt inom EG som påverkar jämställdheten och kvinnors villkor.

Du skulle sedan tillsammans med civilministern kunna gå in och begära fördjupad analys på väsentliga områden.

Vi har inte fått någon information vare sig direkt ifrån er eller via massmedia om att arbetsgrupperna har lämnat sina redovisningar. Därför skulle vi nu vilja få möjlighet att läsa dessa.

Dessutom är vi intresserade av att få reda på vilka områden ni har begärt att få fördjupad analys av.

Kvinnornas utsatthet i samband med EG-anpassningen och ett eventuellt medlemskap i EG blir tydligare för var dag. Därför är det oerhört viktigt att det görs en totalanalys av hur kvinnornas situation kommer att påverkas. Denna bör redovisas för alla svenska kvinnor.

Det är ingen upplyftande information som finns att hämta om kvinnors situation i EG-länderna idag.

Svenska kvinnor är inte beredda att lämna ifrån sig sitt oberoende även om det kräver mycket i det vardagliga livet. Vi vill gå vidare och bygga ett samhälle där både män och kvinnor tar ansvar för hem och barn. Något som maktavarna inom EG säkert inte har tänkt sig.

Vi är tacksamma för svar angående redovisningarna så snart som möjligt.

Med vänlig hälsning

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND
Barbro Andersson

Ja till svenskt självbestämmande Nej till EG Ja till folkomröstning

Under dessa paroller kommer den nybildade medlemsorganisationen NEJ TILL EG att arbeta. En central styrelse har utsetts och det har öppnats ett informationskontor med adress Västergatan 34, 113 25 Stockholm, telefon 08/31 00 01. Lokalorganisationer har också redan startat på många orter.

För att bli medlem i NEJ TILL EG betalar man in medlemsavgiften 100:- på postgiro 433 02 07-4.

Närmaste lokalorganisation kontaktar sedan varje ny medlem. Vill man prenumerera på NEJ TILL EGs tidning "Kritiska Europa-fakta" betalar man in 50:- på samma postgiro och skriver prenumeration på talongen.

Mer än 20 000 ungdomar från tredje världen får gratis utbildning på Kuba.

Kuba har åtagit sig att ge 10 000 skadade barn från Tjernobyli läkarvård, hittills har 3 300 behandlats.
Hur många barn har det rika Sverige tagit emot?

INSÄNDARE

Sjunde budet -- du skall inte stjäla

Stjäla en cykel, en bil, ja hela egendomen, som är gjort med händer, är mänskligt. Det kan man komma över på något sätt.

Nu kommer jag till det heliga, ja det allra heligaste som en människa äger -- sin kropp och själ.

Den är ingen saluvara och får inte räknas till saluvaror -- som bröd, kött med mera.

Vem är föremålet? **Kvinnan** -- ända från babyåldern till senare åldrar. Diskriminering i sin prydno. Kyrkan tiger, världsliga lagstiftare tiger. Vi tiger själva.

Otyget måste debatteras; sägas att det är stöld.

Varje flickebarn är fullvärdig individ; hon får inte kränkas. Och -- där är hela samhället skyldigt. Det behövs strängare lagar. Kvinnan som är livets bärare från dess början till dess slut, skall skyddas. Frihetslagarna skall dras fram och respekteras. Kriminalisera porren -- både den mjuka och hårdporren. De är lika farliga båda två.

Skall samhället bestå som ett kulturellt samhälle, så måste sådana avvikelser hindras och kvinnan måste få effektivt skydd från samhället. Men -- det gäller också att vi själva reagerar och handlar. Protestera, bojkotta affärer som säljer porr.

Demonstrera -- för den rätten har vi i ett fritt land.

Förening Er kvinnor!

Mimmi Keskitalo Boden

Börja arbetet med kortare arbetsdag nu!

Inför en svensk ansökan om medlemskap i EG jämförs kvinnors ställning i Sverige allt oftare med förhållandena för kvinnor i EG-länderna. Skillnaderna är stora.

Vi svenska kvinnor yrkesarbetar mest. Ändå har vi huvudansvaret för hem och barn. Vi deltar i långt högre utsträckning än våra EG-systrar i det politiska livet.

Vi har den bästa föräldraförsäkringen och föder flest barn i Europa.

Vi behöver inte på samma sätt som i EG välja mellan arbete och familj. Vi kan ha båda. Därför har vi en större ekonomisk självständighet än kvinnor i andra länder.

Detta är på många sätt glädjande, men det har sitt pris. Vi kvinnor har i hög grad tvingats delta i arbetslivet på mannens villkor. Män har inte tagit del av hemarbetet i motsvarande grad som vi kvinnor tagit del i yrkeslivet. Detta har lett till ett slitsamt dubbelarbete för kvinnor. Hälsan blir alltmer ojämlik.

En generell minskning av den dagliga arbetstiden är hett efterlängtat och högst önskvärd för att minska påfrestningarna i arbetslivet.

Det stora lyftet för jämställdheten i Sverige vore en sänkning av arbetstiden till sex timmar per dag. Det skulle ge förutsättningar för en jämnare fördelning av makt och omsorgsansvar mellan män och kvinnor. Arbetet med att införa sextimmarsdagen måste påbörjas nu!

Ianthe Holmberg
Tel: 031-96 00 78

Flera seriösa utredningar äntligen på gång angående de inblandade läkarna i styckmordsrättegångarna

Obducenten **Teet Härm** och allmänläkaren **Thomas Allgén** har hittills stått kvar som medlemmar i Läkarförbundet. Men nu har en ny styrelse för läkarförbundet bestämt sig för att ta itu med frågan och utreder om man kan ha kvar dem som medlemmar.

Det är först sedan frågan väckts av Kvinnliga läkares förening, och ett upprop där 600 läkare krävde att förbundet skulle utesluta allmänläkaren och obducenten.

Det har tagit lång tid att komma så långt som till en utredning. I ett tidigare skede uttryckte läkarförbundets ordförande (nu före detta ordförande) ett oreserverat stöd för sina två belastade medlemmar.

Att vara medlem av läkarförbundet har ingenting med legitimationen att göra. Läkarförbundet är en intresseförening som bland annat ska värna om att läkarna upprätthåller en etisk yrkesutövning.

Ytterligare utredning

En annan utredning som också hänger samman med styckmordsrättegångarna pågår för närvarande. Det är JO som håller på att utreda en anmälan som Bengt-Erik Ginsburg och Kajsa Sundström Feigenberg gjort av socialstyrelsens rättsliga tjänstutövning.

Socialstyrelsens rättsliga råd har spelat en nyckelroll i styckmordsrättegångarna. De fick i uppdrag att granska obduktionsprotokollet som slog fast att Catrine da Costa mördats.

Två lärt emot all sakkunskap inom området hävdade de tre läkarna i rättsliga rådet, professor Gerhard Voigt från Lund, professor Tom Saldeen från Uppsala och docent Lennart Rämmer från Linköping det rättsliga rådet att en naturlig död inte behövde vara utesluten.

Var det den välkända kollegialiteten inom läkarkåren som styrde deras utlåtande?

JO arbetar nu med en utredning för att ta ställning till om de verkligen hade ett sakligt underlag för sina uppseendeväckande slutsatser.

Vi Mänskor har vid ett tidigare tillfälle publicerat och förmedlat ett vykort med en skriven protest angående utgången av rättegångarna. Denna protest initierades av en grupp kvinnliga socialarbetare. Det finns fortfarande sådana kort kvar.

Man skriver sitt namn på kortet och skickar det till Justitieminister Laila Freivalds.

Texten lyder: Med sorg och vrede protesterar jag mot den s k styckmordsrättegången. Den har klarlagt rättssystemets köns- och klassförtryckande innehåll.

Två läkare har styckat en kvinna i närvaro av ett barn. Brottet har ogiltigförklarats — männen har frikänts.

Ring eller skriv till Zaida Hagman, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg. Tel: 031-14 40 28, så skickar hon kort så långt de räcker.

Om korten är slut går det bra att skriva texten själv. Laila Freivalds adress är:
Rosenbad 4
103 33 Stockholm

UPPROP!

till stöd för Catrine da Costas
mamma och syster

Sommaren 1984 hittades Catrine da Costas skändade kropp.

Få rättegångar har blivit så uppmärksammade som den så kallade styckmordsrättegången, där två läkare stod åtalade för mord på Catrine.

Efter det att brottmålsprocessen avslutats har det handlat om huruvida de två läkarna skall få behålla sina läkarlegitimationer då de enligt tingsrätten har blivit överbevisade om att ha styckat kvinnokroppen.

Hela denna utdragna och förvirrade rättsprocess har varit mycket plågsam för Catrines anhöriga. Det fruktansvärda brottet, rättshaveriet och den massmediala exploateringen har sammantaget gjort de gångna åren mardrömslika.

För att få ekonomiska möjligheter till bland annat terapeutisk hjälp sökte Catrines mamma och syster skadestånd från Brottsskadenämnden.

Deras ansökan avslogs med motiveringen att de inte var behöriga att ansöka då de som anhöriga inte kunde betraktas som offer.

Den så kallade obducenten har vid två tillfällen fått ersättning för det "lidande frihetskränkningen inneburet". Vid det ena tillfället fick han 50 000 kronor och vid det andra 150 000 kronor. Justitiekanslern skriver i sin motivering att det sistnämnda beloppet är högre än vad som är brukligt men att två faktorer varit avgörande för det höga beloppet:

"För det första gäller det mål i vilka omständigheterna kring brottsmisstanken är mycket motbjudande eller på annat sätt avskräckande eller vanhedrande.

För det andra är det ett fall som rönt exceptionellt stort uppseende och i vilket den misstänkte blivit utsatt för särskilt stor och närgången massmedial uppmärksamhet".

Vi anser det orimligt att samhället inte betraktar Catrine da Costas anhöriga som brottsoffer och ger dem möjligheter att få hjälp med de psykiska skador som de fått under det här skeendet.

Vi vill därför göra en insamling till förmån för Catrines mamma och syster. De insamlade medlen skall göra det möjligt för dem att få terapeutisk hjälp och möjliggöra vila och återhämtning.

Eva Fuchs
Ingrid Hellberg
Karin Leander
Nina Lekander
Annika Nordin
Hanna Olsson
Kajsa Sundström
Eva Törngren

**Aktionsgruppen
Rättvisa åt Catrine**
PG: 631 40 54 - 5
Carlssons Bokförlag AB
St. Nygatan 31
111 27 Stockholm

RECENSIONER

Inte utan min dotter

Jag har sett boken i åtskilliga bokhandelsfönster.

Framsidan är prydd med bilden på en kvinna insvept i slöjor. Fångad i tradition och revolution. Det handlar om Betty från USA och hennes dotter som flyr från familjefadern i Iran. I boken får vi veta att det finns tusentals amerikanska kvinnor och barn från USA som hålls kvar i Iran mot sin vilja på samma sätt som Betty Mahmoody.

Trots att boken bygger på Betty Mahmoody's egen berättelse, så ger den en mycket vinklad och felaktig bild av livet i Iran.

Kvinnan på omslaget finner du över huvud taget inte i Teheran, där använder inte kvinnorna slöjor för ansiktet. Det här är ett praktexempel på hur lätt det är att saluföra generaliseringar och felaktiga föreställningar om andra folk och deras sedvänjor.

Betty Mahmoody själv är en driftig och påhittig kvinna. Men boken har hon fått hjälp med. Medförfattaren William Hoffer och dennes fru Marilyn har varit med och gjort berättelsen till den lättsmälta blandning den är — trots formatet, 437 sidor.

Mixen består av lagom portioner egna upplevelser från huvudpersonen Betty Mahmoody, utspätt och påspätt av medförfattarna.

Inspirerad av revolutionen

I korthet är historien denna: Betty, gift med en iranier, som är utbildad och sedan många år bosatt i USA. Hela familjen reser till Iran på vad hon tror ska vara ett tvåveckors familjebesök. Mannen däremot, inspirerad av den iranska revolutionen och den fundamentalistiska vägen, har bestämt sig för att stanna, och i kraft av familjefar också tvinga hustru och dotter kvar i Iran. Det tar ett och ett halvt år för Betty och dottern Mahtob att hitta ett sätt att fly ur landet.

"Inte utan min dotter" har blivit en bestseller. Du kan få tag på den i vilken bokhandel som helst, den har varit bokklubbsbok och den lånas flitigt på biblioteken.

Jag tror att många läser den med det vällovliga syftet att få reda på något om Iran och islams kvinnoyn. Det finns många flyktingar från Iran i Sverige och det förhöjer naturligtvis läsvärdet på en skildring därifrån.

En del har kanske andra bevekelsegrunder. Boken kan delvis bekräfta vandringsägnen om vit slavhandel, eller de tragiska fall som förekommit där utländsk far kidnappat och försvunnit med barnen från svensk mor.

Västerländskt mot österländskt

Skulle "Inte utan min dotter" varit intressant om det gällt ett motsatt fall — utländsk kvinna flyr efter att ha hållits som fånge av svensk man? Knappast. För här är det perspektivet västerland mot österland, civilisation mot barbari, som gör att vi så lätt och gärna smälter den här tegelstensromanen.

Betty själv är en synnerligen välanpassad övre medelklasskvinna i USA. För människor verkar ha tagit till sig den moderna civilisationens möjligheter till hygieniskt leverne som Betty Mahmoody. Därför är det också, ur hennes perspektiv, förfärligt att befinna sig i ett land där en av civilisationens viktigaste landvinningar, toalettpappret, inte finns på varenda toalett. Det skulle gå att uppehålla sig länge vid Irans toaletter. Boken ger nämligen en omfattande provkarta på hur toaletterna ser ut. På flygplatsen, på dotterns skolor, hos vänner och bekanta, och så vidare.

Vi får också veta mycket om bordskicket. När det gäller den här typen av iakttagelser är Betty Mahmoody oslagbar. Vuxna iranier slafsar i sig maten och spiller på duk, på golv och på väggar. De förvarar maten ohygieniskt och är inte noga med att tvätta händerna efter toalettbesök.

Sammantaget befäster boken en bild av ett folk där det vi betraktar som hygienisk minimistandard är helt okänd. Och som läsare får vi veta hur det är direkt i bokens början. Betty märker det redan på flygplatsen efter att först ha drabbats av den tryckande hetten:

"När vi steg in i ankomsthallen möttes vi av ännu en obehaglig sensation — den

påträngande stanken från kroppar som svettades i värmen. Jag hoppades att vi skulle komma ut ur hallen snart, men det var fullt av passagerare som anlände med andra plan ungefär samtidigt, och alla trängde sig fram mot den enfiliga passkontrollen som var enda vägen ut ur hallen".

Ännu värre blev det sedan, när Betty och hennes familj skulle äta:

"En gryta med stuvning stod hela tiden på spisen för den som var hungrig. Många gånger såg jag besökare gå fram till grytan och äta ur den med den sked som låg i. Det som de spillde ur munnen när de åt ur den stora slevan föll tillbaka i grytan eller spilldes på golvet. Kackerlackorna frodades i köket i lika hög grad som i badrummet".

Som matfett använder familjen dombeh, som är den fettsamling som finns under fårsvansen på de iranska fettfären. Det smakar härsket, konstaterar Betty, men används mycket eftersom det är en billig ersättning för olja.

Efter en sådan beskrivning har väl inte någon lust att prova på iransk mat. Och Betty själv använder en stor del av sin tid i Teheran åt att jaga råvaror som gör det möjligt att anrätta mat liknande det hon åt i USA.

Betty hålls tidvis fången utan möjlighet att kommunicera med andra än sin man. Ett flertal gånger blir hon brutalt misshandlad. Därför läser man också boken med en växande indignation och har svårt att släppa den förrän mor och dotter lyckligt sluppit ur mannens grepp och lämnat Iran.

Ingen isolerad händelse

Skulle man se det isolerat som en skildring av hur en kvinna förnedras och misshandlas av sin man och så småningom lyckas ta sig ur situationen, då skulle boken ha större allmängiltighet. För sånt händer också här. Och får man tro dem som kommer i kontakt med dem som drabbats, så är det betydligt vanligare än man trott.

Gun Englund på kvinnojourernas riksorganisation i Stockholm tycker att boken är ett skolexempel på vad utländska kvinnor själva möter här i Sverige varje dag.

RECENSIONER

Hästen med förbundna ögon

Man behöver bara räkna med de tusentals som tar kontakt med kvinnojourerna varje år. Men det finns ännu fler som aldrig vågar ta steget att be om hjälp.

Lika illa här för kvinnor

Och precis som det finns tusentals kvinnor från USA som är kvarhållna mot sin vilja i Iran, finns det tusentals kvinnor här som hålls kvar i förhållanden där de misshandlas och berövas sin frihet och där de måste få hjälp för att ta sig ur sin förnedring. I Sverige finns alla konstellationer: Utländsk kvinna — svensk man, svenskt par, invandrat par, och alla samhällsklasser. Och de står lika försvarslösa som Betty i Iran, för polisen ingriper inte förrän det hänt något allvarligt.

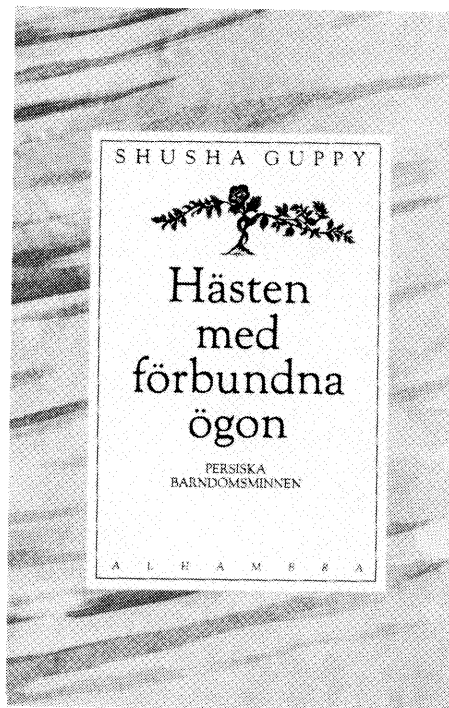
Ändå är det inte detta som gör boken till den bestseller den blivit, utan det är snarare skildringen av västerländsk kvinna som hamnat i klorna på en kultur där kvinnan inte respekteras.

Det är därför boken är så försätlig. De som läser boken får en fullständigt galen uppfattning om hur människor i Iran lever idag.

— Vi känner inte igen oss, berättar iranska kvinnor jag träffat i Sverige. Många gånger känner de sig utsatta och provocerade när de möter de uppfattningar som boken sprider.

— Folk i Iran är som här i Sverige, påpekar en kvinna försiktigt. Det finns smutsiga svenskar också. Men det är ju inte helhetsintrycket. Och det är det inte heller när det gäller Iran.

"Inte utan min dotter" stillade inte min nyfikenhet på hur livet ter sig för kvinnor i Iran. Betty Mahmoody var alltför belåten med "the american way of life" för att kunna iakttä och förmedla något om kvinnorna i Iran. Därför håller jag nu på att läsa en annan bok "Hästen med förbundna ögon" av Shusha Guppy. Den är utgiven på ett litet förlag, Alhambra. I kulturmörkrets Sverige är det svårt att få tag på den i en vanlig bokhandel, trots att den fått fina recensioner och uppmärksammas av många tidningar. Själv fick jag beställa boken direkt från förlaget. I "Hästen med förbundna ögon" skildrar författarinnan sin uppväxt i Iran. Hon lyckas levandegö-



Hästen med förbundna ögon

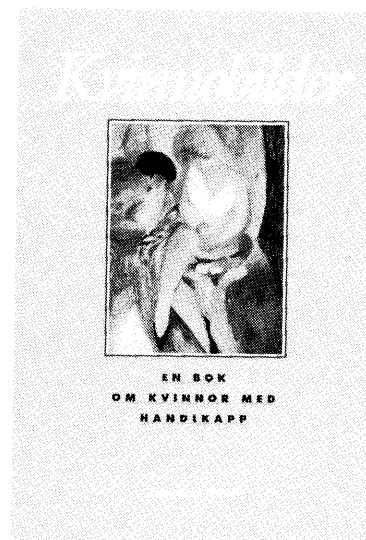
Shusha Guppy

Alhambra

ra människorna där. Hon beskriver sin farmors ångest över att mannen skulle ta sig ännu en hustru. Eller modern som för första gången möter mannen hon gift sig med och som hon vet är dubbelt så gammal. När han kommer in till henne för att de ska tillbringa bröllopsnatten tillsammans hälsar han henne avväpnande: "Jaha, min unga dam, hur kan det komma sig att du hamnat här?"

I "Hästen med förbundna ögon" får man följa Iran under en period av stor förändring, moderniseringsprocessen under sista shahen. Människorna är mänskliga, vi får inblickar i kvinnornas och männens Iran. Läs den istället för "Inte utan min dotter"!

Caroline Runesdotter



Kvinnobilder

En bok om kvinnor med handikapp

Almqvist & Wiksell

Kvinnor med handikapp är de mest osynliga kvinnorna. Deras situation syns inte i historien, inte i massmedia, inte i statistiken. I boken *Kvinnobilder*, kommer de till tals. Det är berättelser om slit och möda, men också om styrka, kunskap och kompetens.

Bakom *Kvinnobilder* står projektgruppen Kvinnor och handikapp, som startats för att belysa situationen för kvinnor med funktionshinder och stimulera forskningen om dessa kvinnors villkor inom olika områden.

Projektgruppen består av Carin Boalt, Barbro Carlsson, Evy Engelbrecht, Maj-Britt Freij, Anneli Joneken, Eva Jonsson och Malena Sjöberg. Till projektgruppen har knutits refenspersoner från ett 20-tal handikappförbund samt kontaktpersoner från myndigheter, organisationer och centra för handikappforskning och kvinnoforskning.

Ny ledning i KDV

SKV är som enda kvinnoförbund i Sverige medlem i KDV. Året efter KDV bildades, 1946, ansökte SKV om medlemsskap. Dåvarande ordförande i SKV, Andrea Andreen åkte ner till Paris, där kongressen hölls och representerade SKV. Allt sedan dess har samarbetet med KDV varit tätt och fruktbarande.

I år reste SKVs representanter Erni Friholt och Susanne Björkenheim till KDV:s kongress i Sheffield i England. Därifrån rapporterar de båda.

Visst har omvälvningarna i världen påverkat också Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

Sammanbrottet för ett helt världssystem och militarismens frammarsch har inte precis förbättrat kvinnans ställning!

Tvärtom är det så att allt det arbete som ligger i FNs kvinnostrategi (*Forward Looking Strategies*, från Nairobi 1985), där olika kvinnoalternativ för en framtida fredlig värld diskuteras, har internationellt sett försvagats.



KDV:s nya ordförande Fatima Ahmed Ibrahim från Sudan

De krafter som nu ställer krav på att styra världen med paroller om en ny politisk ordning, står mycket långt från de kvinnliga "principerna".

KDV behövs mer än någonsin i dessa tiden, och i påskhelgen hölls den tionde kongressen i Sheffield i England. Där var kvinnor från hela världen samlade. Bland annat berättade de om kvinnors och barns villkor i deras länder.

Tredje världen drabbas hårdare och oftare än förr av hunger, svält, död, lokala krig och flyktingströmmar, medan den industrialiserade världen skapar större militära resurser, för att utan hinder kunna ta för sig av oljan, mineralerna, billig mat och arbetskraft.

Kvinnokraven körs över

I den politiken har FNs kvinnokrav "fred, utveckling, jämlikhet" ingen plats. Kapitalets internationella strategi går ut på att slå sönder allt progressivt, inräknat FNs kvinnostrategi.

Därför gjorde kongressen bedömningen att KDV, i tider som dessa, verkligen behövs.

Valet av KDV:s nya ordförande speglar tidens omvälvningar. Fatima Ahmed Ibrahim är politisk flykting från Sudan. Hon bor nu i London. I tredje världen är hon känd av många som kämpar för nationell befrielse.

FNs kvinnokonferens 1995

KDV:s styrka har alltid legat i en gemensam analys av världssituationen, och att tillsammans med representanterna från medlemsländerna utarbeta konkreta arbetsformer. Bland annat resulterade det i FNs första internationella kvinnokonferens i Mexico 1975 och i Nairobi-konferensen 1985, där ett program utarbetades fram till år 2000, där inriktningen för kvinnoarbetet för fred, utveckling och jämställdhet drogs upp.

Den stora utmaningen nu är nästa internationella konferens 1995. Wien och Peking har erbjudit sig att stå som värdar.

Kongressen i Sheffield präglades av en lång rad svåra men viktiga frågor. Var ska man härnäst ha sitt sekretariat? I och med DDR:s fall, finns inte längre det ekonomiska stöd som KDV åtnjutit i östBer-

lin. Hela KDV:s struktur diskuterades också.

Sedan bildandet 1945 har KDV haft starka personligheter som ordförande, senast *Freda Brown*, som avgick under kongressen. Deras kompetens och internationella kontakter, deras många resor och möten med kvinnogrupper har varit en trygghet för KDV:s medlemmar. Nu, då förändringarnas vindar blåser, känns oron påtaglig för många representanter. Som en kvinna från tredje världen sa: "Ingen vet var nästa militärkupp sker — kanske i mitt land".

Oro inför framtiden

Denna oro tog lite grand kraften ur kongressen. Man orkade inte riktigt med utmaningen att ge KDV en mer demokratisk struktur och ett mindre styrt arbetssätt, där fler kvinnor skulle kunna bli direkt indragna i arbetet.

För en så vitt förgrenad internationell organisation som KDV, är det svårt att både ha en stark och kunnig ordförande och samtidigt ge fler medlemmar möjligheten att påverka och delta i ledningen, det vill säga, att ha en bredare bas.

Det fanns ett förslag om ett kollektivt

ledarskap med fem ordföranden — en från varje världsdel, några fast anställda sekreterare för att koordinera, samt ett råd med kvinnor från flera länder.

Ett delat ledarskap ger fler kvinnor samma status, breddar ansvaret och påverkar deltagandet. Med en röst för lite förlorade detta förslag. Det traditionella styrelsesättet vann. Vi kvinnor från Norden var för ett kollektivt ledarskap.



Berit Ås, ny representant i "Europa-rådet", bakom henne Outi Ojala från Finland



Till höger REWAs ordförande Assegede Bezuneh från Etiopien, till vänster Zimbabwes delegat



Europa-träff. Maria från Österrike, Florence från Tyskland, Riita från Finland och Ellen från Norge

Till generalsekreterare valdes KDV:s tidigare DDR-representant Brigitte Triems. Natalia Berzhnaja, Sovjet, och en representant för ANC:s kvinnor valdes till sekreterare, samt två kvinnor från varje världsdel till KDV:s råd. Europa representeras av Portugal.

KDV i Europa

Kongressen diskuterade att flytta KDV:s sekretariat från Berlin till Wien, där FNs kvinnocenter finns med en databank med "hela världens fakta" om kvinnor.

Det nya i KDV:s struktur är att arbetet ska ske mer regionalt för varje världsdel. Franska kvinnoförbundet tog på sig att koordinera verksamheten i Europa. Från Norden valdes Berit Ås som representant i KDV:s "Europa-råd".

KDV:s "Europa" består av fyra delar: EG, Norden, Östeuropa och Sovjet. Vi från Norden deklarerade skarpt att vi motarbetar EG-medlemsskap, men är för samarbete bland annat mot militarisering, krigsindustri, miljöförstörrelse. Vi vill också kämpa tillsammans mot Europas nya fenomen som svält, flyktingströmmar, arbetslöshet och missväxtkatastrofer.

För oss i Norden gäller också att ge vårt bidrag till förberedelserna för nästa Nordiska Kvinnoforum, sommaren 1994 i Åbo, Finland.

Också SKV:s värdering är att KDV behövs idag mer än någonsin.

Susanne Björkenheim

KDV:s tionde kongress är över.

Det ger anledning till vissa funderingar. Vi från SKV som var där, Susanne Björkenheim och undertecknad, upplevde den som kaotisk men också full av möjligheter.

Till det yttre var denna kongress upptagen med att organisera den bästa möjliga arbetsordningen, med en markering av att centrala initiativ inte längre bör dominera regionernas arbete. Gräsrötterna måste själva ta itu med de lokala frågorna och mobilisera internationellt stöd för sina ståndpunkter och strävanden via KDV.

Men bakom det yttre låg en annan diskussion och sände sina fosterspår i delegaternas mellangården. Det är den vidare ideologiska debatten som förr eller senare måste födas och vårdas. Dess bakgrund är Tredje Världens befrielsekrig, Östeuropas försök att under omvärldens press ändå bygga ett socialistiskt samhälle med mera.

Vänstern stödde kvinnorna

De vänsterregimer som tog makten efter

befrielsekampen i till exempel Portugals kolonier kom självklart att stödja och nästan sammanblandas med kvinnornas vänsterförbund i dessa länder. En motsvarande lojalitet och hövlighet fanns naturligen också mellan dessa likasinnade.

Men historien rullar vidare, och regimer modifieras eller faller, eller blir mindre idealiska och behovet av vänsterkvinnor i opposition framträder. De nya åsikterna, det självständiga kritiska tänkandet kommer i outtalad konflikt med de etablerade banden med den officiella regimen.

Detta kommer till uttryck i att en del av kvinnogrupperna inte ansett sig ha råd att skicka en eller två representanter till kongressen i England, utan låtit sin ambassad skicka några kvinnor. Dessa kan näppeligen delta i beslut som går i riktning mot opposition och fristående tänkande och ställningstagande. Även om den konflikten inte syns på ytan fann den sitt uttryck i striden om den formella organisationen och därmed sammanhängande arbetssätt.

Exemplet med Portugals forna kolonier är just ett exempel. Likartade förhållanden rådde i Östeuropa, och råder ännu bland de kvinnor som fortfarande försvarar det numera historiska socialis-tiska experimentet där. Känslomässigt vill de kanske bevara en liten socialistisk enklav inom KDV, en republikpunkt, en ö av hopp i ett framvällande kapitalistiskt världssystem.

Men detta är inte annat än nostalgi. Framtiden kräver nya tankar, nya handlingar och strategier. Av nostalgi kan vi inte bevara strukturer som nu är klart överspelade av verkligheten och som även tidigare kunde ifrågasättas av de fritt tänkande vänsterkritikerna.

Det är denna nya process som är KDV:s ofödda baby. Om vi rätt hanterar medvetandet om vårt ansvar att föda den till världen kommer också KDV att i framtiden betyda mycket för de socialis-tiska idéernas utveckling och tillämpning. Med dessa känslor och tankar för jag åter till Sverige och vardagen med våra SKV-avdelningar. Och min optimism är större än när jag för iväg till kongressen i Sheffield.

Erni Friholt

Internationell fond

SKV har bildat en ny fond med avsikten att stärka det internationella kvinnoarbetet.

Postgiro: 5 13 23-4

Märk talongen KDV

Framtidsmöte på Idaröd

Fredagen den 26 april samlades ungefär 25 SKV-kvinnor på Idaröd för att diskutera framtiden.

Helena Svantesson hade hämtat flera deltagare i Lund och var i full fart med kaffekokning, när vi från Göteborg kom. Så småningom kom alla som anmält sig.

Vädret var ganska kyligt, så inga näktergalar sjöng aftonsång för oss.

Nästa morgon, som var gråkall och mulen, startade vi efter frukost och välkomsthälsningar, med friskt mod dagens arbete.

Vad skall vi syssla med? Hur skall vi göra oss hörda?

Efter grupparbete kom vi fram till följande frågor och förslag:

6 timmars arbetsdag: Det är mer aktuellt än någonsin.

Nej till EG: Vi skall på alla sätt hålla oss informerade och delta i arbetet mot EG. Dessutom är flera SKV-kvinnor drivande i kampen, flera medlemmar sitter med i "Nej till EG"-styrelsen.

Skattereformen: Den missgynnar alla som har små inkomster. I denna kategori finner vi kvinnorna, som i de flesta fall är lågavlönade.

Miljön: Vi skall lägga oss i miljödebatten flitigare.

Testiklarnas herravälde: Den punkt blev livligt diskuterad.

Arbetsformerna i SKV: Vi tyckte nog att vi i stort inte kunde ändra på så mycket. Vi har inga ekonomiska möjligheter att förbättra något. Men om vi kan få våra medlemmar mera delaktiga i arbetet, så kan det bli en förbättring.

Att få skolmyndigheter att förstå att jämlikhet måste ingå som ett ämne på schemat.

SKV kräver...! Detta bör vara en inledning i många brev som vi skall sända till regeringen, myndigheter och styrelser. Det bör skickas både från SKVs styrelse och avdelningar.

Efter en mycket god lunch föreläste Irene Andersson från Malmö, om kvinnohistoria. "Varför organiserar sig kvinnor?"

Hon menar att det är samhället som förändras och kvinnors situation med den.

Hon berättade om många kvinnor som vi redan kände, men framhöll Elin Wägner. Elin hade 1937

skrivit i en tidning *Våra damer*, 40 frågor till kvinnor. Dessa frågor borde publiceras igen. Hon påminde om Berit Ås' 9 punkter, och rekommenderade varmt boken *Kvinnors vrede*.

Irene påminde oss om att HUMOR är en viktig del i vårt arbete. Alla tyckte Irene var en god föredragska.

Vi fick en god soppa och hembakat bröd till middag, denna lördag.

På kvällen berättade Mireya från Chile om sin resa hem, som hon nyss hade gjort. Hon sa att visst tyckte hon om Sverige, men i Chile var hon hemma. Hon hade träffat släkt och vänner, kunnat tala med alla nyanser på sitt språk. Hon längtade redan tillbaks, men såg ingen möjlighet att flytta. Hon har barn här, och det är ont om jobb i Chile. Där är fortfarande svårt att leva för oppositionen.

Mireya har skrivit en dikt till Moa Martinson på spanska, som hon läste för oss.

Vi drack vin och annat, och åt goda creps.

Så visade Linda Andersson en video som hon gjort i Nicaragua. Linda är barnmorska och är bara tillfälligt hemma från Nicaragua, där hon arbetar med all slags sjukvård. SKV har skänkt 10 000 kronor till en kvinnoklinik där Linda arbetar. Genom Lindas video förstod vi verkligen hur väl våra pengar behövs och vilken nytta de gjort. SKV har 3 projekt på gång i Nicaragua.

Söndag: Aase Bang inledde. Hon berättade om nästa seminarie på Skeppsholmen i Stockholm "Gränslöst möte". EG-numret som vi eventuellt ska göra om vi får bidragspengar. **Ungdomsmöte** som vi skall försöka hålla i augusti. **KDV och framtiden.** Den 15 maj blir det första förberedande mötet för KDV i Paris. Våra franska systrar bjuder in oss.

Erni Friholt: Hon pekade på vår vänsterprofil. Hur kan vi få en konstruktiv positiv anda? Vi kan gå igenom våra stadgar och se om det är något vi kan "modernisera". Vi kan stödja grupper i "öst", som inte fallit för konsumismens makter i väst. Vi bör kunna hitta kvinnor i Sverige som söker något annat sätt att leva på. Vi kan hålla små möten, där äldre kvinnor berättar,

ungefär "berättelser under trädet". Gerd Tamberth hade en lysande idé: "Om vi nu är systrar, så är det på tiden att våra barn får träffa sina kusiner", sa hon. Vi kan ordna kusinträffar, som kanske sedan växer av sig själva.

Efter denna inledning gick diskussionens vågor höga.

Vi städade efter oss och lämnade huset i god ordning, och tackade Malmö-Lund-avdelningarna för en mycket lyckad veckoslutskurs.

De som inte hade egen bil blev skjutsade till bussen.

Tack än en gång. **Zaida.**

BIDRAG

SKV har bidragit med 500 kronor till "Rättvisa för Catrine", fonden som ska ge Catrines mamma och syster möjlighet till terapi och vila.

SKV bidrar med 75 kronor till "Skattebetalare för fred".

SKV skickar ett skriftligt stöd till fredsprocessen på Filipinerna.

Ungdom mot Apartheid har skrivit och tackat för SKVs bidrag och berättade att deras fredsvecka varit mycket lyckad.

SKVs avdelning Fyrklövern i Stockholm har betalat för medverkan i en annons i Sydafrikansk press, mot Apartheid.

Det är nu 500 år sedan Columbus landsteg i Sydamerika. Sedan dess har folk kämpat för sin frihet där. Detta kommer att synliggöras på olika sätt.

Zaida

PRESSKLIPP

Ibland refererar tidningarna saker som SKV anordnat eller varit delaktiga i. Samma sak med Vi Mänskor. Artiklar med speciellt nyhetsvärde eller allmängiltighet tas ibland upp av andra tidningar och kom-menteras.

Sånt är roligt och vi behöver alla uppmuntran.

SKV och Vi Mänskor har tidigare köpt tjänsten som resulterat i att vi fått allt som skrivits om SKV/Vi Mänskor på vårt bord.

Men det är en dyr tjänst, 5000 om året, och vi har inte längre råd.

Därför: Snälla ni, håll utkik efter sådant, klipp ur och skicka till oss. Så blir även kommande historieskrivare glada.

Adress: SKV, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg.

PS. Har ni några foton av intresse för oss och kvinnohistorien som ni kan tänka er avvara, skicka gärna dem till oss.

GRÄNSLÖST MÖTE

Nej till EG -

Ja till hela Europa

Välkommen att träffa kvinnor från Tyskland, Polen, Tjeckoslovakien, Sovjet, Baltikum och Norge.

Tillsammans ska vi diskutera hur vi vill ha det nya Europa.

Tid: 27 — 29 september 1991

Plats: Skeppsholmens folkhögskola, Stockholm

Pris: 300 kronor, inkl. kost och logi.

Arr: SKV och Norsk Kvinneforbund.

NORDISK FOLKRIKSDAG

4-9 augusti 1991 i Sogndal i Norge

Sogndal är en av Norges nio ekokommuner. Kommunen ligger vid Sognefjorden, en av världens längsta fjordar som sträcker sig 200 km in i landet och kransas av höga fjäll och isberg.

Nordisk Folkrikisdag är en frisammanslutning av representanter för grupper och institutioner i de nio nordiska nationerna: Danmark, Sverige, Finland, Norge, Island, Grönland, Sameland, Färöarna och Åland.

Nordisk Folkrikisdag träffas varje år, och inbjuder till en öppen debatt om de nordiska ländernas framtid.

Nordisk Folkrikisdag vill bygga ett alternativ till EG.

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Postgiro 50 50 95-0 Insamlingskonto 5 13 23-4

**Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-40 92 05
(Tisdag och torsdag 13.00 -15.00)**

**Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
(Måndag-fredag 10.00 -15.00)**

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är

- . Att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnors deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.
- . Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa, och ges samma utbildningsmöjligheter.
- . Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval - mot krig och imperialism - krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- . Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- . Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism.
- . Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

* * * * *

SKV har i korthet följande historia.

1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet.

År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, (Womens International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 138 anslutna organisationer i 124 länder. KDV har konsultativ status hos FNs ekonomiska och sociala råd, samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag.

SKV-avdelningar

Ambjörby
Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel: 0563/802 32

Arvika
Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Boden
Marianne Soutukorva
Rädisvägen 6
961 48 Boden
Tel: 0921/723 77

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Grytölsvägen 24
612 00 Finspång

Forshaga-Kil
Ingela Ahlberg
Prästbol PI 7003
665 00 Kil
Tel: 0554/153 07

Centrala av i Göteborg
Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 Göteborg
Tel: 031/47 40 02

Göteborgsdistriktet
Zaida Hagman
Säckgränd 3
415 03 Göteborg
Tel: 031/25 31 65

Bjurslätt
Harriet Engman
Långstömogatan 50 A
417 25 Göteborg
Tel: 031/53 66 96

Gävle
Elsa Kontturi
Kapellvägen 5
804 26 Gävle
Tel: 026/19 19 57

Karlshamn
Sonia Karlsson
PI 1049
290 72 Asarum
Tel: 0454/291 60

Karlstad
Siv Dahlgren
Mellqvistvägen 1
663 00 Skoghäll
Tel: 054/239 15

Katrineholm
Gunnel Rudin
Storgatan 46 A
643 00 Vingåker
Tel: 0151/122 00

Kramfors
Marie Sölvebring
Svanö 1764
870 40 Lunde

Linköping
Sonja Wahlstein
Eklundsgatan 5
582 63 Linköping
Tel: 013/13 08 48

Luleå
Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel: 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel: 046/20 08 22

Malmö
Anna Landberg
Bildesgatan 1
211 57 Lund
Tel: 046/23 40 76

Mölnådal
Gunhild Johansson
Storgatan 26
431 31 Mölnådal
031/2771 04

Olofström
Carina Gillberg-Björk
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel: 0454/400 77

Orust
Emi Friholt, vice ordf.
Stocken
440 80 Ellös
Tel: 0304/512 15

Piteå-Munksund
Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel: 0911/372 76

Skellefteå
Barbro Viklund
Fäbrogatan 5
931 56 Skellefteå
Tel: 0910/88547

Spånga
Elice Mellgren
Hinderstorpsvägen 33
163 72 Spånga
Tel: 08-761 16 37

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholms innerstad och norra förorter
Gerd Thambert
Åsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Tel: 08/41 46 51

Stockholms södra förorter
Eva Danielsson
Mariestadsvägen 8
121 50 Johanneshov
Tel: 08/49 57 00

Umeå
Katarina Sandström
Klaverstaket 32
902 57 Umeå
Tel: 090/12 17 38

Uppsala
Anneli Granholm
Stenhagen 73 A
752 63 Uppsala
Tel: 018/46 97 00

Förbundsordförande:
Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 Karlstad
Tel: 054/18 99 61

POSTTIDNING

Prenumerera på Vi människor!

Det är tidningen som berättar om kvinnors verklighet i Sverige och i andra länder. Som visar samhället ur perspektiv som du inte hittar någon annanstans. Som vill väcka glädje och vrede – ge kunskap och insikt.

Prenumeration på Vi Mänikor:

Helår: 120 kr

Stöd: 200 kr

Gåvo: 100 kr

Namn

Adress

Postnummer/ort



Porto

vi människor

prenumeration

Barnängsgatan 23

116 41 STOCKHOLM

VI MÄNSKOR behövs PRENUMERERA!

Fyll i kupongen så vidarebefordrar vi den till din lokalavdelning.

- ☐ Jag är intresserad och vill veta mer om SKV
☐ Jag vill bli medlem i SKV

Namn

Gatuadress

Postadress

Telefon

Porto

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG